

”Päätöksenteossa ja hallinnossa jyräävät vanhat patut.”

Yhdistyneen Rovaniemen kaupungin päätöksentekoon liittyvä tasa-arvoselvitys

Sari Ketola

Julkaisija:

Lapin yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta 2008

Nais- ja sukupuolentutkimusyksikkö

Elektroninen:

ISBN: 978-952-484-265-5 (PDF)

© 2008 Lapin yliopisto

Tämä julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja kopioida eri muodoissaan henkilökohtaista sekä ei kaupallista tutkimus-, opetus-, ja opiskelukäyttöä varten. Lähde on aina mainittava. Käyttö kaupallisiin tai muihin tarkoituksiin ilman nimenomaista lupaa on kielletty.

TIIVISTELMÄ

Tämä selvitys on tehty Lapin yliopiston Nais- ja sukupuolentutkimuksen yksikössä. Rovaniemen kaupunki ja maalaiskunta yhdistyivät Rovaniemen kaupungiksi 1.1.2006. Tutkimusten mukaan kuntien yhdistyminen voi heikentää naisten pääsyä kunnanvaltuustoihin. Kysymyksenasettelun perustana ovat kansalliset ja kansainväliset normit, jotka sitouttavat suomalaisia kuntia tasa-arvotyön edistämiseen. Selvityksen pohjan muodostavat tasa-arvolaki, yhdenvertaisuuslaki ja julkishallintoa koskevat säädökset. Selvityksessä tarkastellaan sitä, miten Rovaniemen kaupungin lautakunnissa sekä muissa päätöksentekoelementeissä on toteutettu sukupuolten välistä tasa-arvoa työryhmiä muodostettaessa. Lisäksi selvitetään, kuinka tärkeänä sukupuolten välistä tasa-arvoa pidetään kaupungin ja kunnan hallinnossa sekä miten sitä toivottaisiin edistettävän.

Selvityksessä on kolmenlaista aineistoa: Rovaniemen kaupungin internetsivujen päätöksenteko-osiot, Rovaniemen kunnanvaltuutetuille lähetettyjen sähköpostikyselyjen vastaukset ja Uusi Rovaniemi-lehdessä 17.9.2008 julkaistu vuoden 2008 kunnallisvaalien ehdokaslista.

Rovaniemen kaupungissa on tehty tasa-arvoselvitys vuonna 2004 ja tasa-arvosuunnitelma Rovaniemen kaupungin työpaikoille on tehty vuonna 2006 (Kh 18.12.2006, 611 §, liite 3). Asiasta ei ollut kuitenkaan selkeästi esillä olevaa mainintaa Rovaniemen kaupungin internetsivujen päätöksenteko-osiossa. Henkilökohtaisen tiedonannon mukaan Rovaniemen kaupungin intranetjärjestelmästä löytyy sekä tasa-arvotyöryhmä että tasa-arvotyöryhmänvetäjä.

Naisia on kaupunginvaltuustossa 35 prosenttia. Kaupunginhallituksen jäsenistä 10 on miehiä ja naisia on 7. Kaupungin ylin johto koostuu kaupunginjohtajasta sekä kahdesta apulaiskaupunginjohtajasta, jotka ovat kaikki miehiä.

Rovaniemellä miesten ja naisten osuudet kunnanhallitusten ja lautakuntien jäseninä sijoittuvat tasa-arvolain edellyttämän 60–40 prosenttijakauman sisälle. Selvästi miesenemmistöisiä lauta- ja johtokuntia on kuusi kappaletta. Näissä lauta- ja johtokunnissa oli miehiä sekä jäseninä että varajäseninä enemmän kuin naisia. Ne määrittyivät siten vahvasti miehiseksi areenoiksi. Joissakin lauta- ja johtokunnissa jäseninä oli enemmistö miehiä, mutta naisia oli tuolloin enemmistö varajäsenistöstä. Naisenemmistöisiä lauta- ja johtokuntia oli neljä. Rovaniemellä kaikista 20 puheenjohtajuudesta vain 4 puheenjohtajuutta on naisilla.

Rovaniemen kunnallisvaalien ehdokaslistoilla ehdokkaita oli yhteensä 315. Ehdokkaista naisia on 41 prosenttia ja miehiä 59 prosenttia kaikista ehdokkaista. Rovaniemeläisten naisedokkaiden määrä myötäilee valtakunnallista linjaa.

Sähköpostikyselyllä saatujen vastausten pohjalta voidaan todeta, ettei tasa-arvon edistämisen merkitystä Rovaniemen kunnanvaltuutettujen parissa tunnusteta. Sukupuolten välisen tasa-arvon ja tasa-arvotyön nähdään toteutuvan, kun noudatetaan pelkästään kiintiösäädöstä. Tasa-arvon edistämistä ei hahmoteta kaikkien kunnanvaltuutettujen yhteisenä tehtävänä. Tasa-arvotyö hahmotetaan erillisenä kuntapolitiikasta ja tasa-arvon edistämiseksi nähdään tarvittavan puoluerajojen ylittävää naisten välistä yhteistyötä.

SISÄLLYS

Johdanto	4
Sukupuolten välinen tasa-arvo kunnallispolitiikassa	7
Keskeiset käsitteet	10
Tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain asettamat velvoitteet	13
Aineistonkeruu	17
Päätöksenteko Rovaniemellä ja päätöksentekuelinten sukupuolijakaumat	19
Kaupunginvaltuusto	20
Kaupunginhallitus	22
Kaupunginjohtajat	23
Tarkastuslautakunta	23
Muiden lautakuntien sukupuolijakaumat Rovaniemellä	24
Johtokuntien jäsenten sukupuolijakaumat Rovaniemellä	26
Pakeneva valta Rovaniemellä	28
Valionrannan projekti	30
Rovaniemen kunnallisvaaliehdokkaat 2008	31
Naisten valta-euro on 80 senttiä Rovaniemelläkin	37
Kiintiöahdistus: valitaanko pätevä vai kiintiönainen?	38
Riittävän tärkeä sija tasa-arvolle	41
Naiset yhteisrintamaan ja lasikattoa särkemään	42
Yhteenveto	45
Toimenpide-ehdotuksia	47
Tasa-arvon peruskirja	47
Valtavirtaistaminen ja suvaus	48
Konkreetteja työmenetelmiä	49
Tasa-arvosuunnittelun tehostaminen	51
Kirjallisuus	52
Internetlähteet	53
LIITE 1: Rovaniemen kaupunginvaltuutetuille lähetetty sähköpostikysely	56
LIITE 2: Kuviot Rovaniemen kaupungin lauta- ja johtokuntien sukupuolijakaumista	57

Johdanto

Rovaniemen kaupunki ja maalaiskunta yhdistyivät Rovaniemen kaupungiksi 1.1.2006. Alue – ja kuntaministeri Hannes Manninen piti Rovaniemien yhdistymistä merkittävänä strategisena kuntaliitoksena. Yhdistymisessä ei poistunut pelkästään hallinnollinen kuntaraja, vaan yhdistymisen ajateltiin muodostavan uuden vahvemman kunnan myös toiminnallisesti. Rovaniemen kaupungin ja maalaiskunnan yhdistymisen arvoa pidettiin suurena koko Pohjois-Suomea ajatellen. Sitä pidettiin esimerkkinä myös koko kuntakentälle. (<http://www.rovaniemi.fi/?deptid=14930>; Sisäasiainministeriö 2005.)

Rovaniemi on noin 57 500 asukkaan kaupunki. Taakse jäävät maakuntakeskuksista esimerkiksi Kotka ja Vaasa. Kaupunkina yhdistynyt Rovaniemi on varsin omalaatuinen. Pinta-alaltaan se on EU:n suurin kaupunki: uusien kuntarajojen sisään mahtuu koko Uudenmaan alue ja matkaa kaupungin laidasta laitaan kertyy 200 kilometriä. Rovaniemen erityispiirteenä on myös laaja haja-asutus. Rovaniemen kaupunkiin kuuluu lähes 50 kylää. Näiden seikkojen lisäksi Rovaniemi on Lapin hallinnollinen keskus ja Suomen sekä Euroopan Unionin pohjoisin ammattikorkeakoulu- ja yliopistokaupunki. (Mönttinen 2005.)

Suurkunnissa naisten valtuustopaikat ovat tiukassa ja kuntien yhdistyminen saattaa heikentää naisten pääsyä kunnanvaltuustoihin. Uudet kunnat ovat usein pinta-aloiltaan ja väestömääriltään suuria. Naisten valituksi tuleminen on siten entistä suuremman työn ja ponnistelun takana. (Lehti 2008.) Siksi onkin tärkeää syventyä siihen, kuinka sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu Rovaniemen kaupungin päätöksentekoeleimissä. Aihe on ajankohtainen varsinkin näin kuntavaalien alla, jotka olivat 26.10.2008.

Tässä selvityksessä tarkastellaan sitä, miten Rovaniemen kaupungin lautakunnissa sekä muissa päätöksentekoeleimissä on toteutettu sukupuolten välistä tasa-arvoa työryhmiä muodostettaessa. Lisäksi selvitetään, kuinka tärkeänä sukupuolten välistä tasa-arvoa pidetään kaupungin ja kunnan hallinnossa sekä miten sitä toivottaisiin edistettävän. Näitä seikkoja pyritään avaamaan Rovaniemen kunnanvaltuutetuille esitettyjen kysymysten pohjalta, jotka olivat seuraavat: 1) *Miten sukupuolten välinen tasa-arvo mielestänne toteutuu Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa?* 2) *Pidetäänkö Teidän kokemuksenne mukaan sukupuolten välistä tasa-arvoa tärkeänä kysymyksenä kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa?* 3) *Tasa-arvolaki edellyttää viranomaisia edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Miten haluaisit-*

te tasa-arvoa edistettävän Rovaniemen kaupungissa? Aineistona ovat myös Rovaniemen kaupungin internetsivujen päätöksenteko-osiot sekä kuntavaalien ehdokasasettelut. Kysymyksenasettelun perustana ovat kansalliset ja kansainväliset normit, jotka sitouttavat suomalaisia kuntia tasa-arvo työn edistämiseen.

Selvityksen pohjan muodostavat tasa-arvolaki, yhdenvertaisuuslaki ja julkishallintoa koskevat säädökset sekä Anne Maria Hollin, Eeva Luhtakallion ja Eeva Raevaaran vuonna 2007 julkaistu kunnallispolitiikkaa käsittelevä tutkimus *Sukupuolten valta/kunta*.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan (TANE) toivomuksena on, että mahdollisimman moni äänestäjä tekisi kotipaikastaan tasa-arvoisen kunnan. Tätä pidetään tärkeänä, sillä kunnissa tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat kaikkien elämään. TANE:n mukaan päätöksenteon sukupuolivaikutuksia tulisi arvioida monipuolisesti. (<http://www.tasa-arvovaalit.fi/>)

Hollin (2002, 12–13) mukaan sukupuolten välinen tasa-arvo ei nyky-Suomessa ole uutisoinnin arvoinen aihe. Tasa-arvosta ei uutisoida, vaikka se liittyisi kiinnostavaan aiheeseen, asiaan tai tapahtumaan, esimerkiksi uuden naispuolisen puoluejohtajan linjapuheeseen tai naispresidenttimme uudenvuodenpuheeseen. Sukupuolten tasa-arvoa koskevat kysymykset eivät ole koskaan loistaneet valtajulkisuudessa varsinaisten politiikan ja talousuutisten seurassa. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta on tullut käytössä kulunut aate. Hänen mukaan tasa-arvon käsitteeseen liitetään vanhojen asioiden jauhaminen ja se nähdään mielenkiinnottomana. Suomessa vallitsee asenneilmasto, jonka mukaan täällä tasa-arvo jo vallitsee, joten aiheesta ei ole tarpeen puhua. Tämä olettaus sisältää myös ajatuksen, jonka mukaan sukupuolten aseman parantamiseksi ei tarvitse tehdä mitään. Irmeli Heikkilän (2008, 38) mukaan tällainen olettaus estää ja hämärtää sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä.

Näin on myös Rovaniemen alueella. Siksi huomion kiinnitti Lapin kansan 20.8.2008 artikkeli *Ounasvaaran suojelu on vihreän politiikan kulmakivi*, jossa ihmetellään, miksi kaikki Rovaniemen kaupunginvaltuuston valtuustoryhmien puheenjohtajat ovat miehiä. Kun asiasta kysyttiin yhdeltä Rovaniemen kaupunginvaltuutetulta, hän arveli kyseessä olevan sattuman ja totesi heidän oman valtuustoryhmänsä varapuheenjohtajan ja kunnallisjärjestön puheenjohtajan olevan naisia. Hän arveli myös iän ja perhesuhteiden vaikuttavan siihen, miten nainen pääsee mukaan kokouksiin.

Milja Saari (2002, 3) toteaa, että kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna Suomea pidetään monella tapaa sukupuolten välisen tasa-arvon mallimaana. Kuitenkin tasa-arvon edistämisen välineet ja uudet keskustelunaiheet Suomessa ovat niin sanottua tuontitavaraa. Yhdistyneiden Kansakuntien neljäs naisten maailmankonferenssi järjestettiin Pekingissä 1995, jossa hallitukset hyväksyivät Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman tasa-arvon, kehityksen ja rauhan puolesta. Suomen hallitus on julistuksessa sitoutunut sukupuolinäkökulman huomioimiseen kaikilla aloilla ja arvioimaan päätösten vaikutuksia naisiin ja miehiin.

Pekingin toimintaohjelma ei ole ainoa kansainvälinen normi, joka velvoittaa Suomea sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistamiseen. Suomea velvoittavat myös Euroopan Unionin tasa-arvonormit (Amsterdamin sopimuksen 3. artikla), johon on kirjattu, että tasa-arvo on valtavirtaistamisen periaatteen mukaisesti huomioitava Euroopan yhteisön toiminnassa. Näiden lisäksi vuoden 2002 syyskuussa tuli voimaan Euroopan unionin niin sanottu työelämän tasa-arvodirektiivi. Tasa-arvodirektiivin 1. artiklan mukaan jäsenvaltioiden on aktiivisesti otettava huomioon pyrkimys naisten ja miesten tasa-arvoon laatiessaan ja pannessaan täytäntöön lakeja, asetuksia, hallinnollisia määräyksiä, poliitikkoja ja toimintaa. (Saari, 2002, 4.) Kansainvälisten normien lisäksi Suomea velvoittavat kansalliset normit ja hallitusohjelma. Niihin syvennytään selvityksessä tarkemmin myöhemmin.

Kansallisista ja kansainvälisistä normeista huolimatta kunnat ovat tehneet tasa-arvosuunnitelmia kaikkein vähiten. Kunnanvaltuustoissa ja hallituksissa ovat päättäjinä kuitenkin samat puolueet, jotka ovat sääätäneet tasa-arvolakiin veloitteen tasa-arvosuunnitelmista. Onkin syytä pohtia, miksi kunnallispoliitikot eivät ole huolehtineet tasa-arvolain noudattamisesta tältä osin. (Mustakallio Sinikka 2007, 8.) Lisäksi uusimmat tasa-arvopolitiikan tuulet (diversideetti, monimuotoisuus ja erilaisuuden kunnioittaminen) ovat vasta tuloillaan Suomeen. Niiden kiinteää yhteyttä sukupuoleen ei vielä aivan ymmärretä. (Holli ym. 2007, 83.)

Selvitys rakentuu siten, että ensin avataan sukupuolten välisen tasa-arvon kunnallispolitiikan taustaa. Tämän jälkeen tarkastellaan keskeisiä käsitteitä, kuten sukupuolten välinen tasa-arvo, syrjintä, piilosyrjintä, tasa-arvopolitiikka, sukupuoli ja sukupuolisopimus. Sitten kuvataan tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain asettamia velvollisuuksia tasa-arvotyölle. Aineiston kuvailun jälkeen esitetään tulokset graafisina esityksinä ja kyselyn osalta teemoitellen analysoituna. Pakenevaa valtaa Rovaniemellä avataan Valionrannan projektia esimerkkinä käyttäen

sekä tarkastellaan Rovaniemen kunnallisvaaliehdokkaiden sukupuolijakaumaa vuoden 2008 kuntavaaleissa. Ehdokaslista on saatu Uusi Rovaniemi lehdestä, joka on Rovaniemen seudun paikallinen ilmaisjakelulehti. Tämän jälkeen analysoidaan sähköpostikyselyn kautta tullutta aineistoa.

Sukupuolten välinen tasa-arvo kunnallispolitiikassa

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa 2008–2011 todetaan, että tasa-arvo on tärkeä arvo ja sen edistämiseksi tulisi työskennellä kaikilla yhteiskuntapolitiikan alueilla: kaikilla hallinnonaloilla tulee etsiä ratkaisuja, jotka lisäävät naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Tasa-arvon toteuttamisen nähdään vaativan päättäväisiä toimia. (Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2008–2011, 11, 13.)

Demokratian ihanne edellyttää, että kansalaisilla on tasavertaiset mahdollisuudet tulla edustetuiksi päätöksenteossa, mutta myös valtion korkeimpien virkojen haltijoina. Naisten toimiminen johtopaikoilla antaa viestin yhteiskuntamme tasa-arvoisuudesta ja antaa uskoa sukupuolten tasa-arvoiseen kohteluun. Vasta viimeisen vuosikymmenen aikana naiset ovat onnistuneet lisäämään edustustaan kuntien ja maakuntien toimielimissä. Tämä on suurelta osin tasa-arvolain velvoittaman kiintiöiden ansiota. (Hellsten 2006, 15.)

Naisten poliittista osallistumista on tutkittu, mutta se on kohdistunut erityisesti naisten asemaan puolueiden toiminnassa, kansanedustuslaitoksessa ja hallituksessa. Naisten ja miesten asemaa kunnallispolitiikassa on tutkittu vähän. Kunnallispolitiikan ja sukupuolen välinen suhde on ajankohtainen, koska suomalainen poliittinen päätöksenteko ja kunnallishallinto ovat muutoksessa. Sukupuolinäkökulma on kuitenkin yksi keskeisimmistä tekijöistä, kun pyrkimyksenä on kunnissa tapahtuvien muutosten ja niiden seurauksien ymmärtäminen. (Holli ym. 2007, 11, 13.)

Sari Pikkala (2003, 88) on tutkinut naisten valtuustoedustuksen kehitystä. Se on ollut hidasta ensimmäisten sodanjälkeisten vuosikymmenten aikana. Vasta 1960-luvun lopulla kymmenen prosentin raja on ylittynyt. Hiljalleen naisvaltuutettujen osuus on kasvanut. Valtuustojen naisedustajien määrissä on huomattavia alueellisia eroja siten, että naisedustuksen määrä vaihtelee yhden naisvaltuutetun kunnista naisenemmistöisiin kuntiin. Naisten valtuusto-osuus on yh-

teydessä kunnan kaupunkimaisuuteen ja niin sanottuun modernisuuteen. Naisvaltuutettujen osuus on keskimäärin suurempi korkean tulo-, ja koulutustason ja asukasmääriltään suurissa kunnissa.

Vuoden 2000 vaalien avulla Pikkala (2003, 88) havainnollistaa, kuinka naisten saamien äänen ja edustuspaikkojen välillä on epäsuhtaa. Vuonna 2000 naiset saivat vaaleissa 39 prosenttia äänistä, mutta naisten paikkaosuus on tätä viisi prosenttia pienempi. Jaettaessa koko maan nais- ja miesehdokkaiden saamat äänimäärät naisten ja miesten saamien valtuustopaikkojen lukumäärällä, voidaan epäsuhtaa edelleen havainnollistaa. Tullakseen valituksi naisehdokas tarvitsi keskimäärin 208 ääntä, kun miesehdokas pääsi valtuustoon 167 äänellä.

Naisten ääni- ja paikkaosuuden välinen epäsuhta on vaalista toiseen toistuva ilmiö ja sen suuruus on vaihdellut viidestä kahdeksaan prosenttiyksikköön. Tällaista epäsuhtaa ei ole havaittavissa esimerkiksi eduskuntavaaleja koskevista tilastoista. Kunnanvaltuustojen naisten osuus on jatkuvasti ollut pienempi kuin naisten osuus eduskunnassa. (Pikkala 2003, 89–90.)

Pikkala (2003, 90) toteaa, ettei naisten ääni- ja paikkaosuuksien välinen ero ole kaikissa Suomen kunnissa naisille epäedullinen. Epäedullisin ero naisten kannalta on kunnissa, joissa naisten osuus valtuuston valituista on jäänyt maan keskiarvoa alhaisemmaksi. Joissakin kunnissa naisia kuitenkin valitaan valtuustoon selkeästi enemmän kuin ääniosuus edellyttäisi.

Pohtiessaan epäsuhtaa Pikkala (2003, 90) miettii kahta mahdollista mekanismia, joista ero voisi johtua. Hän epäilee äänen voimakasta keskittymistä harvoille vahvoille naisehdokkaille, jolloin suuri joukko naisehdokkaista jää varjoon. Toisena selityksenä hän tarjoaa äänen voimakasta hajautumista monen tasavahvan naisehdokkaan välille, jolloin ehdokkaat voivat jäädä valintakynnyksen alapuolelle. Villiina Hellsten (2006, 15) sen sijaan arvelee, että tämä on seurausta poliittisen edustuksen sukupuolittuneista rakenteista, jossa mies- ja naispuolisia ehdokkaita arvioidaan vaaleissa eri kriteerein. Hänen mukaansa sukupuolittuneet valintakriteerit suosivat yleensä miesehdokkaita.

Poliittisissa vaalein valituissa luottamustehtävissä naisten vähäisempi määrä liittyy kuitenkin useampaan seikkaan: 1) valtaosa puolueista asettaa naisia vähemmän ehdokkaiksi ja se muodostaa piilevän äänikynnyksen 2) naiset äänestävät tasapuolisesti sekä nais-, että miesehdokkaita kun taas miehet suosivat oman sukupuolensa edustajia vieroksuen naisehdokkaita 3)

naisehdokkaiden tulokkaan asema vähentää läpimenomahdollisuuksia, koska istuvilla ehdokkaiden on etulyöntiasema. (Holli ym. 2007, 23.)

Pikkala (2003, 90) toteaa, että naisten äänestysaktiivisuuden ja naisten vaalimenestyksen välillä on paradoksi. Tällä hän tarkoittaa, että naisehdokkaiden osuus saaduista äänistä on keskimääräistä pienempi kunnissa, joissa naisten äänestysprosentti on keskimääräistä korkeampi. Hän selittää tätä sillä, että korkean äänestysaktiivisuuden kunnissa myös miehet äänestävät paljon miehiä. Pikkala arvioi, että tällaisissa kunnissa äänestäminen koetaan mahdollisesti sosiaalisesti normiksi, joka heijastelee yleisen asenneilmaston perinteisyyttä. Hän havainnollistaa tätä maakuntia vertailemalla: Uudenmaan äänestysaktiivisuus on muuta maata alhaisempi, mutta se on samalla ainoa maakunta, jossa naisvaltuutettuja on yli 40 prosenttia. Etelä-Pohjanmaalla puolestaan äänestetään enemmän kuin muissa maakunnissa, mutta naisten osuus valtuustoista jää koko maan pienimmäksi.

Elina Aaltion (2008, 7) mukaan etenkin miehillä on taipumusta äänestää omaa sukupuolta olevia ehdokkaita. Mies on edelleen politiikan normina, eikä miesehdokkaan äänestämistä pidetä sukupuolitettuna valintana. Naiset puolestaan nähdään normista poikkeavina ja sukupuolitettuina ehdokkaina. Äänestämisen perusteina pidetään yleensä ehdokkaan asiantuntevasta, luotettavuudesta ja poliittisista kokemuksista sekä kykyä hoitaa tehokkaasti asioita. On hyvä muistaa, että ihmisten arviot ehdokkaiden ominaisuuksista ovat sukupuolisidonnaisia: naisehdokkaiden ajatellaan ajavan ”pehmeitä” sosiaalipoliittisia asioita ja miesehdokkaiden uskotaan oleva pätevämpiä ulkopoliitiikan ja talouspolitiikan saralla. Lisäksi naisehdokkaiden äänestämisen on todettu olevan yhteydessä äänestäjien sosioekonomiseen asemaan ja ikään. Naisehdokkaat saavat äänensä iäkkäämmiltä miehiltä ja nuorilta naisilta.

Hellsten (2006, 15) arvioi, että naisten vähäinen määrä poliittisissa ja valtiollisissa johtotehtävissä voi kertoa siitä, etteivät naisten mahdollisuudet vaikuttaa ole yhtäläiset miesten kanssa. Hän pitääkin tärkeänä, että vaalien ehdokasasettelussa molemmat sukupuolet olisivat mahdollisimman tasa-arvoisesti edustettuina. Sukupuolten tasa-arvon lisäksi kansalaisten tasavertainen edustus edellyttää erilaisten etnisten vähemmistöjen mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon. (Hellsten 2006, 19–20.)

Jaana Kuusipalon (2006, 27) haastattelemat naisministerit ovat niukalla enemmistöllä todenneet, että naisten on yleensä miehiä vaikeampi edetä poliittisella uralla. Toisaalta he ovat

myös todenneet, että naiseudesta voi olla joskus myös etua. Poliitiikkaa sukupuolistetaan naissukupuolen ja pätevyyden vastakkainasettelulla. Tämä vastakkainasettelu heijastuu esimerkiksi sukupuolikiintiöistä käydyistä keskusteluista: jos miehet pärjäävät paremmin, on naisissa oltava jotain vialla. Naisten on todistettava pätevyytensä, kun taas miesten pätevyys otetaan annettuna. (Kuusipalo 2006, 28–29.)

Valta ja sukupuoli kietoutuvat yhteen siten, että miehet saavat etua naisiin nähden. Valtasuhteet Suomessa järjestyvät sukupuolijaon mukaisesti siten, että miehet saavat enemmän palkkioita, resursseja ja toiminnan mahdollisuuksia tekemästään työstään kuin naiset. Miehet myös usein päättävät naisia koskevista asioista, sillä miehet johtavat organisaatioita ja naiset työskentelevät organisaatioiden alimmilla tasoilla. Suomalaiset naiset ovat kouluttautuneet yhä enemmän, mutta kuitenkin esimerkiksi työelämän segregaatio ei ole alkanut purkautua. Myöskään palkkauksen vinoutumat eivät ole muuttuneet. Naisten tie organisaatioiden huipuille on edelleen kivistä. (Vehviläinen 2004, 8-9.) Kuten Raija Julkunen (1994, 20) on todennut, valtion naisystävällisyys on näin ollen rajallista.

Kaija Majoinen ja Eva Hänninen-Salmelin (1998, 17) toteavat, että naisiin poliittisina päättäjinä on kohdistettu aina vain voimakkaampia odotuksia sitä mukaa, kun naisten määrä poliittisina päättäjinä on kasvanut. Käsitys siitä, että naiset tuovat politiikkaan uusia asioita on laajalle levinnyt ja se sisältää ajatuksen, että naiset poliittisina päättäjinä uudistaisivat politiikan muotoa ja sisältöä.

Keskeiset käsitteet

Selvityksen keskeisin käsite on sukupuolten välinen tasa-arvo, jolla viitataan sellaiseen tasearvoon, oikeudenmukaiseksi katsottuun tai toivottuun tilaan, jonka tulisi vallita kahden ryhmän, naisten ja miesten, välillä. Käsitys sukupuolten välisen tasa-arvon ihannetilasta vaihtelee aikakaudesta, paikasta ja määrittäjästä riippuen. Lisäksi suomalaiselle keskustelulle on tavanomaista samastaa sukupuoli, naiset ja tasa-arvo, mikä tuottaa sekaannusta. (Holli 2002, 16.)

Tasa-arvolla voidaan viitata kahteen erilaiseen suuntaukseen: liberaaliin ja radikaaliin. Liberaalin tasa-arvon käsitettä käytetään, kun keskiössä on mahdollisuuksien tasa-arvo. Tuolloin tarkoitetaan, ettei aktiivisia toimenpiteitä tasa-arvon saavuttamiseksi tarvita. Riittää kun tarjo-

taan vain yhtäläisiä mahdollisuuksia. Radikaali tasa-arvo (myös tulosten tasa-arvo) puolestaan viittaa näkemykseen, jossa tasa-arvoiseen tilanteeseen pääseminen edellyttää aktiivisia toimenpiteitä toimintakulttuurin muuttamiseksi. Mahdollisuuksien tasa-arvo on siten lähinnä muodollista yhdenvertaisuutta. Tulosten tasa-arvon voidaan nähdä tarjoavan edellytykset todelliseen yhdenvertaisuuteen, sillä huomio kiinnitetään myös ryhmien välisiin suhteisiin eikä ainoastaan yksilöiden kohteluun. (Naskali 2004, 10.)

Tulosten tasa-arvosta puhuttaessa myös syrjinnän tulkinta laajenee rakenteelliseen syrjintään, eikä liity pelkästään yksilön toista kohtaan suuntaamaa syrjintää. Rakenteellisella syrjinnällä tarkoitetaan tietoisien toiminnan taustalla vaikuttavia käytäntöjä. Voidaan käyttää myös välillisen syrjinnän käsitettä. Tuolloin naiset ja miehet voivat tiedostamattomien motiivien vuoksi päätyä eriarvoisiin asemiin, vaikka kukaan ei kokisi tekevänsä syrjiviä päätöksiä. Välillisen syrjinnän käsitteen avulla voidaan pyrkiä estämään syrjinnän muotoja, joissa syrjintä ei liity naiseuteen sinänsä, vaan se liittyy naisille ominaiseen elämäntapaan. (Naskali 2004, 10–11.)

Piilosyrjintää voidaan huomioida tapahtuvan silloin, kun syrjintä on tarkoituksenmukaista ja kätkeytyä sekä vaikeasti dokumentoitavaa. Se voi olla myös tarkoittamatonta ja hyväntahtois-takin. Piilosyrjintää ilmenee monilla tasoilla: yksilön, vuorovaikutuksen, organisaation ja kulttuurin tasoilla. Se voi ilmetä myös sivuuttamisena, hiljaisuutena, poissulkemisena ja tuen ja kannustuksen puutteena. (Naskali 2004, 11.)

Sukupuolten tasa-arvoon liitettävät näkemykset ja puhettavat voidaan ymmärtää joko yhteiskunnan todellisuuden heijastumaksi, sen ongelmia peittäväksi ja vääristäväksi tai yhteiskunnallista todellisuutta tuottavaksi puheeksi. Ensimmäinen näkemys sisältää käsityksen, että tasa-arvo on jo saavutettu. Sitä pidetään tosiasialausumana, joka kuvaa sukupuolten yhteiskunnallista suhdetta ja tilannetta. Kumpuakin sukupuolta nähdään kohdeltavan yhtä hyvin (tai huonosti). Toisen näkemyksen mukaan valtaapitävä miehinen eliitti piilottaa todellisen yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden ja sarron. Sitä ylläpidetään ideologialla, joka tuudittaa alistetut ryhmät tasa-arvon kuvitelmaan. Tuolloin estyy myös rakenteellisen syrjinnän havaitseminen ja omien toimintamahdollisuuksien kaventumisen huomaaminen. Kolmas näkökulma näkee puheen tasa-arvosta rakentavan tasa-arvoista todellisuutta ja sellaisia naisia ja miehiä, joiden on mahdotonta nähdä sukupuolten eriarvoisuutta ja ongelmia, jotka liittyvät sukupuolten asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Nämä näkemykset voidaan yhtäältä näh-

dä toisilleen vastakkaisiksi, toisaalta ne voidaan nähdä myös toisiaan täydentävinä. (Holli 2002, 14.)

Tasa-arvopolitiikan käsite voidaan ymmärtää niiden toimenpiteiden kokonaisuudeksi, joita käytetään tasa-arvon ihannetilän tavoittelussa tai toteuttamisessa. Suomessa tasa-arvopolitiikka on 1960-luvulta lähtien ymmärretty pääasiassa sukupuolten välisen tasa-arvon ajamiseksi. Suomessa tasa-arvopolitiikan käsite on saanut hiljalleen laajempaa ulottuvuutta, kun sillä viitataan myös esimerkiksi maahanmuuttajien tai seksuaalivähemmistöjen tasavertaisuuteen. (Holli 2002, 20–21.) Tässä selvityksessä tasa-arvopolitiikan käsitettä käytettäessä viitataan sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Hollin (2002, 21) mukaan sukupuolten tasa-arvoa koskeva ymmärrys heijastuu siihen, millaisiksi tasa-arvopolitiikan keinot muotoutuvat. Tasa-arvopolitiikkakin voidaan ymmärtää joko virallisena (valtiollisena) tasa-arvopolitiikkana tai laajemmin valtion ulkopuolella tapahtuvana tasa-arvotoimintana ja – politiikkana (esimerkiksi puolueet, naisliike, ay-liike).

Tässä selvityksessä sukupuoli ymmärretään aikaan ja paikkaan sidotuksi suhteeksi, jota tuotetaan jatkuvasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sukupuoli ja valta muotoutuvat arjen käytännöissä. Ne ovat läsnä luomassa järjestystä arkisiin käytäntöihin ja toimintaan yhteiskunnassa yleisesti ja organisaatioissa erityisesti. (Naskali 2004, 12; Vehviläinen 2004, 7.)

Sukupuolisopimus on yhteiskuntatieteellinen termi, jolla viitataan yhteiskunnan yhtenäisyyttä ylläpitävää vetovoimaa ja mekanisme. Sukupuolisopimusta ei ole varsinaisesti koskaan solmittu naisten ja miesten kesken. Se on kehittynyt historian saatossa tietyissä kulttuurisissa ja institutionaalisissa olosuhteissa. Sukupuolisopimus sisältää ne lausumattomat säännöt, jotka määrittelevät naisten ja miesten paikat yhteiskunnassa, naisten ja miesten velvollisuudet ja oikeudet sekä niin sanotut naisten ja miesten työt. Nämä säännöt olemme omaksuneet ja soisalistaneet. Tämä näkymätön sukupuolisopimus (ja sen muutokset) ilmenevät konkreettisesti Suomen eri alueilla esimerkiksi juuri naisten poliittisen osallistumisen eroina. (Virkkala & Carpenter 2000, 9.)

Sukupuolisopimus on muutoksessa, sillä nyky-yhteiskunnan yksilöllistymistendenssi eriyttää naisten asemia. Sukupuolisopimusta muuttavat myös Euroopan Unionin piiristä nousseet pyrkimykset nostaa sukupuoliulottuvuus tärkeäksi yhteiskuntapoliittiseksi tekijäksi. Myös naisten

oma aktiivisuus esimerkiksi paikallistoiminnoissa tekee näkymättömän sukupuolisopimuksen yhä näkyvämmäksi. Näiden muutoksien vuoksi naiset eivät enää ole selvä yhteiskunnallinen ryhmä, jolla on yhteisiä sosiaalisia velvoitteita. Naisten asemat esimerkiksi työmarkkinoilla, kodin piirissä ja politiikassa muuttuvat ja erilaistuvat. (Virkkala & Carpenter 2000, 10.)

Tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain asettamat velvoitteet

Riitta Lavikan (2004, 42) mukaan naisten ja miesten välinen tasa-arvo on yhteiskunnassamme hyväksytty ihmisoikeutena ja perusarvona, jota valvotaan laein ja normein. Tasa-arvoa pyritään edistämään suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti myös politiikan tasolla. Seuraavaksi selvityksessä syvennytään tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain asettamiin velvollisuuksiin.

Tasa-arvolaki sitoo kunnat kolmenlaisiin rooleihin sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisessä. Nämä ovat viranomaisen, työnantajan sekä jäsenet erilaisiin julkista valtaa käyttäviin elimiin nimittävän tahon roolit. (Holli ym. 2007, 37.)

Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä. Sen tarkoituksena on myös edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä parantaa naisten asemaa työelämässä. Tasa-arvolaki velvoittaa viranomaiset edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Viranomainen veloitetaan myös muuttamaan niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumista. (<http://www.tasa-arvo.fi/Resource.phx/tasa-arvo/tasa-arvovaltuutettu/tasa-arvolaki.htx>)

Tasa-arvolain mukaan valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä tulee olla naisia ja miehiä kumpiakkin vähintään 40 prosenttia, jollei erityistä syytä ole. Sama 40 prosentin osuus koskee myös kunnallisia toimielimiä lukuun ottamatta kunnanvaltuustoja. Toimielimissä tulisi olla tasapuolisesti naisia ja miehiä myös silloin, jos virastolla, laitoksella tai valtio-, tai kuntaenemmistöisellä yhtiöllä on johtokunta, hallintoneuvosto tai muu vastaava luottamushenkilöistä koostunut hallinto-, tai johtoelin. (<http://www.tasa-arvo.fi/Resource.phx/tasa-arvo/tasa-arvovaltuutettu/tasa-arvolaki.htx>)

Tasa-arvolaki kieltää välittömän ja välillisesti tapahtuvan sukupuoleen perustuvan syrjinnän. Sukupuoliseksi syrjinnäksi määritellään naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuol-

len nojalla, eri asemaan asettamista synnytyksen tai raskauden vuoksi, eri asemaan asettaminen perheenhuoltovelvollisuuden, vanhemmuuden tai muun sukupuoleen liittyvän syyn nojalla. (<http://www.tasa-arvo.fi/Resource.phx/tasa-arvo/tasa-arvoaltuutettu/tasa-arvolaki.htx>)

Tasa-arvolaissa sukupuoleen perustuvana syrjintänä ei pidetä seuraavia seikkoja: ”naisten erityistä suojelua raskauden tai synnytyksen nojalla, ainoastaan miehille säädettyä asevelvollisuutta, ainoastaan joko naisten tai miesten hyväksymistä yhdistyksen jäseniksi, jos tämä perustellaan yhdistyksen säännöissä olevaan määräykseen, eikä syrjimisenä pidetä suunnitelmaan perustuvaa menettelyä, jolla pyritään tasa-arvolain tarkoituksen toteuttamiseen käytännössä.”

(<http://www.tasa-arvo.fi/Resource.phx/tasa-arvo/tasa-arvoaltuutettu/tasa-arvolaki.htx>)

Suomessa tasa-arvoa edistävä ja syrjinnän vastainen lainsäädäntö on laaja kokonaisuus. On kuitenkin kaksi lakia, jotka on erityisesti otettava huomioon: sukupuolten tasa-arvoon keskitetty tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki, joka kieltää syrjinnän iän, etnisen (tai kansallisen) taustan, kansalaisuuden, uskonnon, vakaumuksen, kielen, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 6. pykälä painottaa myös ihmisten yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitouttaa tasa-arvon edistämiseen. (Kantola & Nousiainen 2008, 6.)

Jaana Kantola ja Kevät Nousiainen (2008, 6) toteavat, että lakien erillisyys ilmentävät kansallisia käsityksiämme tasa-arvosta, yhdenvertaisuuden edistämisestä ja syrjinnästä. Tasa-arvo liitetään nykyisin sukupuoleen ja yhdenvertaisuus puolestaan muihin kiellettyihin syrjintäperusteisiin. Tällainen jaottelu on Pohjoismaiden ulkopuolella tuntematon. Tämän jaottelun ideologisiin seurauksiin tulisi kiinnittää huomiota, sillä tilannetta arvioidaan uudelleen Matti Vanhasen II hallituksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön kokonaisuudistuksessa. Uudistus on käynnistetty tammikuussa 2007. Ehdotuksen uudeksi yhdenvertaisuuslaiksi tekee oikeusministeriön asettama yhdenvertaisuustoimikunta. Yhtenä vaihtoehtona on esitetty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslain ja niihin liittyvien viranomaistahojen yhdistämistä. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että tasa-arvo poistuisi oikeudellisesta ja poliittisesta diskurssista.

Suomalaiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön muutoksiin ovat olennaisesti vaikuttaneet kansainväliset suositukset ja normit. Nykyisenkin uudistuksen taustalla vaikuttavat uudet kansainväliset säännökset. Ihmisoikeusnäkökulma on vahvistunut sekä Suomen että

EU:n oikeudessa ja niiden sääntely on laajentunut eri elämänalueille. Uudistamistarpeeseen vaikuttavat myös NPM (New Public Management) periaatteiden tuomat muutokset valtion ja kuntien hallintoon. NPM:lle ominaisia piirteitä ovat tehokkuuden ja tuloksellisuuden tavoittelu, pyrkimys saada enemmän aikaan pienemmillä resursseilla, kilpailun lisääminen, hallinnon hajauttaminen, toiminnan arvioiminen mittareiden ja standardien avulla, seurannan painottaminen menetelmiä enemmän sekä johtaminen yksityisen sektorin johtamistyylien mukaisesti. Tämän ajattelaaan vaikuttavan tasa-arvopolitiikan toimijoiden toimintatapoihin ja resursseihin. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön ja –viranomaistahojen ei voida katsoa toteutuvan irrallaan laajemmista ideologisista ja hallinnallisista muutoksista. (Kantola & Nousiainen 2008, 7; Holli ym. 2007, 214–215.)

Tasa-arvopolitiikan painopiste on Suomessa ollut tasa-arvon edistämisen syrjinnän kieltämisen sijaan. Painotus on nähtävissä sekä lainsäädännössä että tasa-arvopolitiikassa. Voimakkaan ja vahvan tasa-arvopolitiikan edistämisen käänköpuolena on se, ettei sitä käsitteellistetä syrjinnän käsitteen kautta. Tästä seuraa, ettei Suomessa tunnisteta tarpeeksi hyvin sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Esimerkiksi syrjintää koskevia käsityksiä EU-maissa analysoivan tutkimuksen mukaan ainoastaan 24 prosenttia suomalaisista katsoi Suomessa ilmenevän laajaa naisten syrjintää. Luku oli EU:n alhaisin. (Kantola & Nousiainen 2008, 7.)

Suomen EU-jäsenyys on vahvistanut syrjinnän suojan vahvistamista, esimerkiksi tasa-arvolakia on muutettu vuosina 1995, 2002 ja 2005 sekä lähitulevaisuudessa arvioidaan olevan tarvetta muuttaa tasa-arvolakia tavaroiden ja palveluiden tarjontaan liittyvän syrjinnän osalta. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteessa (263/2008) todetaan, että hallitus on päättänyt istunnossaan 2.10. esittää, että Tasavallan presidentti antaisi esityksen laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta eduskunnalle. Esityksessään hallitus vahvistaa tasa-arvon oikeusseuraamuksia, mikäli palvelujen tai tavaroiden tarjoajat syyllistyvät toiminnassaan syrjintään. Silti tasa-arvolain ei koeta olevan syrjinnän torjunnassa kovin tehokas, sillä monien uudistusten jälkeen se on vaikeaselkoinen ja lain tarjoaman suojan nauttiminen vaatii syrjintää epäilevän omaa aktiivisuutta. (Kantola & Nousiainen 2008, 8; STM 263/2008.)

Kansainvälisesti verrattuna tasa-arvolaki sisältää kuitenkin paljon tasa-arvon edistämiseen tähtäviä säännöksiä. Lakiin on sisällytetty työnantajien ja viranomaisten velvollisuus edistää tasa-arvoa (esimerkiksi tasa-arvosuunnittelu). Suomessa on tasa-arvolain mukaisten tasa-

arvoviranomaisten lisäksi muitakin tasa-arvon edistämiseen keskittyviä viranomaisia: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE), tasa-arvoyksikkö (TASY), Naisjärjestöt yhteistyössä (NYTKIS) ja Naisjärjestöjen keskusliitto. (Kantola & Nousiainen 2008, 8-9.)

EU:n vaikutus on ollut keskeinen myös yhdenvertaisuuslain kehittymiselle. Yhdenvertaisuuslain mukaisten syrjintäperusteiden valvonta ja sanktiomekanismit kuuluvat eri viranomaisille ja syrjintäperusteiden suojakin on erilainen: esimerkiksi ammattiyhdistystoiminnassa ja koulutuksessa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla, mutta sen sijaan sosiaaliturvan ja palveluiden tarjoamisen osalta syrjintä on kiellettyä sukupuolen ja etnisen alkuperän perusteella. Vaikka yhdenvertaisuuslaki suuntautuu tasa-arvolakia selkeämmin syrjinnän torjumiseen, sen ei tulkita olevan kuitenkaan puhtaasti syrjinnän vastainen laki: yhdenvertaisuuslakiin sisältyy tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden edistämistä koskevia säännöksiä. (Kantola & Nousiainen 2008, 10.)

Yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamiseen liittyy ristiriitaisuuksia. Eduskunnan mukaan syrjintälainsäädännön tulisi kattaa kaikki perustuslain syrjintäkiellon mukaiset syrjintäperusteet, mikä viittaa samalla sukupuoleen kiellettynä syrjintäperusteena ja sitä kautta tasa-arvolakiin. Toisaalta eduskunnan toivomuksena on ollut, että tasa-arvolain vuoden 2005 uudistuksia arvioitaisiin ja lakia uudistettaisiin vuonna 2009. Oikeusministeriö yllätti kuitenkin tasa-arvoviranomaiset ja naisjärjestöt siten, että se antoi toimikunnalle tehtäväksi sekä tasa-arvolain että muiden syrjintää ja yhdenvertaisuutta koskevien lakien uudistamisen. (Kantola & Nousiainen 2008, 11.)

Kantolan ja Nousiaisen (2008, 12) mukaan uudistamisen taustaa perustellaan nykyisen lainsäädännön pirstaleisuudella ja sekavuudella. Yhdenvertaisuuslaintoimikunnan mietinnöistä ja sen järjestämistä seminaareista on heidän tulkintojen mukaan luettavissa, että niin sanottu yhden luukun malli kiehtoo. Tuolloin kansalaiset voisivat syrjintää, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevissa kysymyksissä ja ongelmissa kääntyä yhden viranomaisen puoleen. Tietenkin tällainen malli tarkoittaisi vähäisten resurssien tehokkaampaa käyttöä.

Kantola ja Nousiainen (2008, 13) toteavat tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain olevan varsin eriparisia. Tasa-arvolaki koskee sukupuoleen kohdistettua syrjintä perustetta. On myös huomioitava, että Suomessa syrjinnän lähteeksi tunnistetaan sukupuolta yleisemmin ikä, etninen alkuperä, vammaisuus ja seksuaalinen suuntautuneisuus. He pohtivatkin: ”Ovatko eri syrjin-

täperusteet keskenään niin samanlaisia, että niiden yhtäläinen kohtelu on perusteltua; onko eri syrjintäperusteita koskevan lainsäädännön yhtenäistäminen ylipäänsä oikeaan osunut tavoite?” (2008, 13.)

On huomioitava, että sukupuoli on erityinen syrjintäperuste. Sillä suojataan ihmiskunnan enemmistöä eikä vähemmistön asemassa olevia, mikä on muuten ominaista kielletyille syrjintäperusteille. Syrjintäkielto koskee siten hyvin suurta joukkoa ja sen taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset voivat olla suuret. Välittömän ja avoimen sukupuolisyrynnän merkitys on hiljalleen vähentynyt syrjintäkiellon paremman tunnettavuuden vuoksi. Sen sijaan välillisen sukupuolisyrynnän merkitys on kasvanut. Erityisen tärkeään asemaan nouseekin sukupuolivaikutusten arviointi ja välillisesti syrjivien menettelytapojen havaitseminen. Yhdenvertaisuuslainsäädännön kohdalla on pantava merkille, että henkilöön liittyvien kiellettyjen syrjintäperusteiden yhteydessä se on kiinnittynyt myös ryhmiin (Kantola & Nousiainen 2008, 14, 17.)

Vaikka tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain yhdistämiseksi löytyy vasta-argumentteja, löytyy myös sitä puoltavia näkökulmia. Vahvin puoltava argumentti lainsäädännön puolesta on toive siitä, että yhdistämisen myötä moniperustaista syrjintää olisi mahdollista käsitellä nykyistä paremmin. Tällä hetkellä tilanne on se, ettei Suomen tasa-arvo- ja vähemmistövaltuutettu kykene käsittelemään sekä sukupuoleen että etniseen alkuperään liittyvää syrjintää yhtä aikaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valtuutettujen on arvioitava tilanne ja tehtävä valinta siitä, kumpaan kategoriaan syrjintä perustuu. (Kantola & Nousiainen 2008, 18.)

Aineistonkeruu

Selvityksessä on kerätty kolmenlaista aineistoa. Rovaniemen päätöksenteosta huolehtivat työryhmät ovat julkisesti esillä Rovaniemen kaupungin internetsivuilla. Rovaniemen kaupungin internetsivujen päätöksenteko-osiot ovat pohjana tarkastelulle, kun huomioidaan työryhmien sukupuolista jakaumaa. Samoja internetsivuja on käytetty myös selvitettäessä kuinka valta jakautuu Rovaniemen kaupungissa, esimerkiksi kuinka puheenjohtajuudet ja varapuheenjohtajuudet jakaantuvat sukupuolten kesken.

Toisena aineistona ovat Rovaniemen kunnanvaltuutetuille lähetettyjen sähköpostikyselyjen vastaukset. Sähköpostikyselyt (ks. LIITE 1) lähetettiin Rovaniemen kaupunginvaltuutetuille Rovaniemen kaupungin kirjaamon avustuksella, sillä kaikkien valtuutettujen sähköpostiosoitetta ei ole julkisesti saatavilla eikä kaikilla valtuutetuilla ole omia henkilökohtaisia sähköpostitilejä. Internetsivujen kautta oli saatavilla vain 36 edustajan sähköpostiosoitteet. Kysely lähetettiin sähköpostitse kirjaamoon, josta se ohjattiin edelleen kaikille 75 valtuutetuille joko sähköpostitse tai kirjallisena paperiversiona. Yhtä vastausta ei onnistuttu saamaan valtuutetuille perille, sillä posti oli palauttanut kirjeen takaisin kirjaamoon. Tavoitettuja valtuutettuja oli siten kaiken kaikkiaan 74.

Valtuutetuille lähetetyt kysymykset olivat seuraavat: *1) Miten sukupuolten välinen tasa-arvo mielestänne toteutuu Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa? 2) Pidetäänkö Teidän kokemuksenne mukaan sukupuolten välistä tasa-arvoa tärkeänä kysymyksenä kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa? 3) Tasa-arvolaki edellyttää viranomaisia edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Miten haluaisitte tasa-arvoa edistettävän Rovaniemen kaupungissa?*

Kyselyn kysymykset olivat avoimia. Avointa vastaustilaa jättämällä pyrittiin varmistamaan, että haasteltavat voivat halutessaan tuoda omin sanoin esille käytännön kokemuksia, ajatuksia ja huomioita siitä, miten tasa-arvoasioiden laita on käytännön päätöksenteossa Rovaniemen kaupungissa.

Viimeiseen vastauspäivään mennessä (22.9.2008) 10 valtuutettua oli vastannut ja 23.9.2008 lähetettiin vielä 2 vastausta. Vastauksia oli siten yhteensä 12 kappaletta: naisvastaajia oli 4 (33 %) ja miesvastaajia 8 (67 %). Vastausprosentiksi tuli näin ollen 14 prosenttia. Kaupunginvaltuutetuille lähetettiin uusintakysely 24.9.2008, mutta lisävastauksia ei kuitenkaan tullut. Alhainen vastausprosentti kertoo siitä, etteivät valtuutetut pidä sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä asioita tärkeinä edes kuntavaalien alla.

Vastaukset olivat pääosin hyvin tiiviitä yhden tai kahden sanan mittaisia lauseita tai vastauksia, jotka sisälsivät pari virkettä. Muutama vastaus oli pidempi ja sisälsi hieman laajempaa pohdintaa asian tiimoilta.

Kyselyiden kohdalla aineistolainaukset ovat pääosin autenttisia. Vastauksista on korjattu kirjoitusvirheitä sekä muokattu sellaisia tekstiosuuksia, joiden kautta on mahdollista tunnistaa vastaaja tai jokin muu henkilö. Aineistolainauksissa mainitaan ensin sukupuoli lyhenteillä m (mies) ja n (nainen), jonka jälkeen ilmoitetaan juoksevalla numerolla monesko nais- tai miesvastaaja on kyseessä: esimerkiksi ”n, 1” tarkoittaa, että vastaaja on nainen ja ensimmäinen naisvastaaja. Puolueita ei voitu ilmoittaa, sillä tiettyjen puolueiden edustajia Rovaniemen kaupunginvaltuustossa on hyvin vähän. Näin on toimittu vastaajien anonymiteetin turvaamiseksi. Sähköpostikyselyssä pyydettiin vastaajia ottamaan huomioon, että sähköpostitse vastattaessa vastaajan nimi tulee näkyviin. Vastaajien anonymiteetti turvattiin kuitenkin siten, että vastausosa tulostettiin ilman vastaajan nimeä, minkä jälkeen sähköpostiviestit tuhottiin. Vastaajille annettiin myös mahdollisuus lähettää vastaukset kirjeitse. Pääosin valtuutetut vastasivat sähköpostitse, mutta yksi vastaus tuli postitse kirjeenä.

Kolmantena aineistona on käytetty kuntavaalien ehdokaslistaa, joka julkaistiin Uusi Rovaniemi-lehdessä 17.9.2008. Sen pohjalta on tarkasteltu Rovaniemen kunnallisvaalien ehdokaiden sukupuolijakaumaa.

Päätöksenteko Rovaniemellä ja päätöksentekuelinten sukupuolijakaumat

Hollin ym. (2007, 149) mukaan olennainen kysymys vaikutussuhteita arvioitaessa on tarkastella sitä, pääsevätkö naiset aidosti mukaan kuntien vallan areenoille. Valta voi myös paeta naisia. Vallan pakenemista voidaan arvioida kahdesta näkökulmasta: yhtäältä naiset pääsevät mukaan niin sanottuihin kutistuviin instituutioihin, joiden valta on menetetty muille areenoille. Toisaalta naisten mukaantulo laukaisee ketjureaktion, jossa miehiset eliitit alkavat siirtää valtaa muille foorumeille. Onkin syytä tarkastella, millä toimielimillä ja toimijoilla valtaa on ja mikä on naisten osuus niissä.

Rovaniemen kaupungin internetsivujen päätöksenteko-osioissa (3.-4.9.2008) ei löytynyt julkisesti esillä olevaa mainintaa sukupuolten väliseen tasa-arvoon nimetyistä työryhmästä tai tasa-arvovaltuutetusta. Henkilökohtaisen tiedonannon perusteella ”talon” omassa intranetjärjestelmässä on kuitenkin tasa-arvosuunnitelma sekä nimetty tasa-arvotyöryhmän sekä tasa-arvotyöryhmänvetäjä. Rovaniemen kaupunki ei internetsivuja tarkastellessa ole sitoutunut tasa-arvon peruskirjaan.

Kuvio 1. Rovaniemen kaupungin luottamushenkilöorganisaatio.¹

Lähde: <http://www.rovaniemi.fi/?deptid=18381>

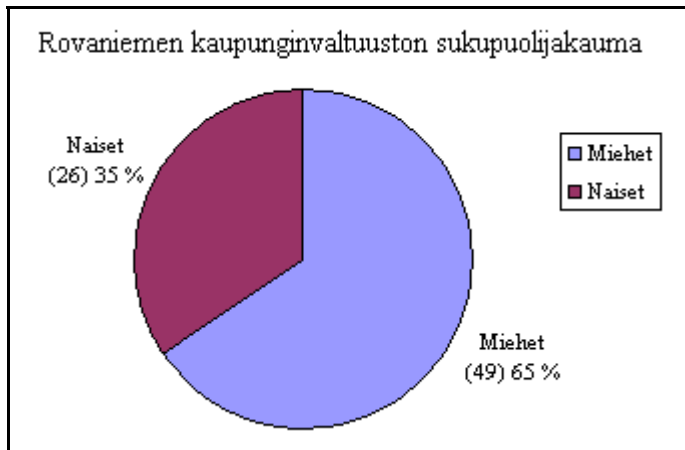
Kaupunginvaltuusto

Ylintä päätösvaltaa Rovaniemellä käyttää kaupunginvaltuusto. Valtuuston tehtävänä on valvoa kaupungin toimielinten toiminnan lainmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Kaupunginvaltuusto hoitaa myös kaupungin hallinnon järjestämisen, valitsee toimielinten jäsenet, käyttää taloudellista valtaa ja ilmaisee sen mielipiteen. Valtaa käyttäessään kaupunginvaltuusto ohjaa konkreettisesti Rovaniemen kaupungin kehittämistä. (Rovaniemen kaupunki.)

Valtuusto päättää kaupungin rahoituksen ja talouden perusteista ja kaupungin hallinnon rakenteesta (lautakunnat, virastot ja laitokset sekä niiden keskinäinen toimivallan jako). Kaupunginvaltuusto valitsee myös tärkeimmät viranhaltijat ja luottamushenkilöt. Valtuusto seuraa

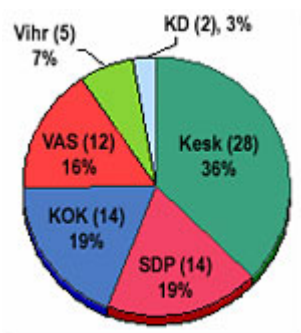
¹ Kuviota on käytetty Rovaniemen kaupungin kirjaamon ja kaupungin lakimiehen myöntämällä luvalla (29.10.2008).

kaupungin asioiden hoitoa ja tuloksia toiminta-, ja tilintarkastuskertomuksen ja tilinpäätöksen kautta. Rovaniemen kaupunginvaltuusto valitaan joka neljäs vuosi järjestettävillä kunnallisvaaleilla. Kaupunginvaltuustossa on 75 jäsentä² ja toimikausi on poikkeuksellisesti 2006–2008. Rovaniemen kaupunginvaltuustosta naisia on 26 ja miehiä 49. (Rovaniemen kaupunki.) Kaupunginvaltuuston puheenjohtajuus on naisella, 1. varapuheenjohtajuus miehellä ja 2. ja 3. varapuheenjohtajuudet naisilla.

Kuvio 2. Rovaniemen kaupunginvaltuuston jäsenten sukupuolijakauma.

Valtuuston jäsenten poliittinen jakauma on seuraava: Keskusta: 28 paikkaa, SDP: 14 paikkaa, Kokoomus: 13 paikkaa, Vasemmistoliitto: 12 paikkaa, Vihreät: 5 paikkaa, KD: 2 paikkaa, Ryhmä 7: 1 paikka. (Rovaniemen kaupunki.)

Kuvio 3. Kaupunginvaltuuston puoluejakauma.³

Lähde: <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=18376>

² Rovaniemen uudessa valtuustossa on paikkoja on edelleen 75.

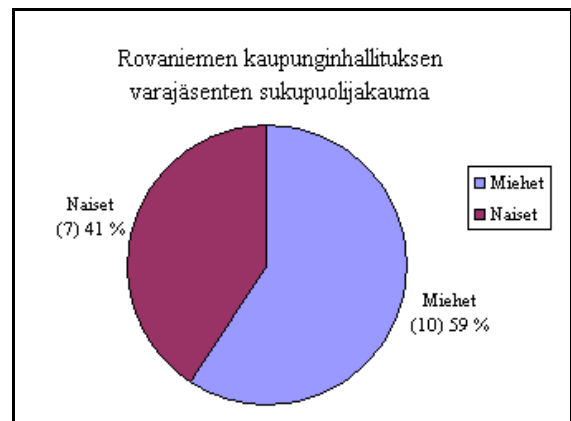
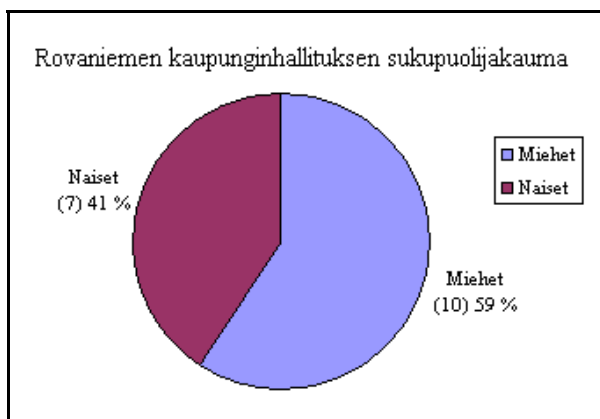
http://www.yle.fi/vaalit2008/tulospalvelu/kunnat/uusi_valtuusto_kno698.html

³ Kuviota on käytetty Rovaniemen kaupungin kirjaamon ja kaupungin lakimiehen myöntämällä luvalla (29.10.2008).

Kiintiösäädös ei ulotu vaaleilla valittuihin elimiin, kuten esimerkiksi kunnanvaltuustoon (Hollu ym. 2008, 37). Sen merkitys on selkeästi huomattavissa Rovaniemellä, kun katsotaan naisten osuutta kunnanvaltuutetuista. Naisia on vain 35 prosenttia valtuuston jäsenistä.

Kaupunginhallitus

Kaupungin hallinnosta ja taloudesta vastaa Rovaniemen kaupunginhallitus. Kaupunginhallitus valmistelee kaupunginvaltuuston päätettäväksi tulevat asiat ja huolehtii valtuuston päätösten laillisuudesta ja toimeenpanosta. Kaupunginhallituksen tehtävänä on edustaa kuntaa käyttäen kaupungin puhevaltaa ja tekemällä sen puolesta erilaisia oikeustoimia. Hallinto- ja johtosäännössä on määritelty tarkoin kaupunginhallituksen tehtävät. Kaupunginjohtaja ja apulaiskaupunginjohtajat valmistelevat ja esittelevät kaupunginhallituksen päätettäväksi tulevat ehdotukset. (Rovaniemen kaupunki.)

Kuviot 4. ja 5. Rovaniemen kaupunginhallituksen jäsenten sukupuolijakauma ja Rovaniemen kaupunginhallituksen varajäsenten sukupuolijakauma.

Rovaniemen kaupunginhallituksessa on 17 jäsentä ja jäsenillä henkilökohtaiset varajäsenet. Kaupunginhallituksen jäsenistä ja varajäsenistä 10 on miehiä ja 7 naisia. Kaupunginhallituksen puheenjohtajuus on miehellä, samoin kuin varapuheenjohtajuudet. Puheenjohtajan varajäsenenä on nainen, mutta sekä 1. varapuheenjohtajan että 2. varapuheenjohtajan varajäsenet ovat miehiä. (Rovaniemen kaupunki.)

Kaupunginjohtajat

”En ole huomannut ongelmaa asiassa, vaikka kolme suurinta herraa onkin miehiä.[...]” (m, 7)

Kaupungin ylin johto koostuu kaupunginjohtajasta sekä kahdesta apulaiskaupunginjohtajasta, jotka ovat kaikki miehiä. Heidän sihteerinsä ovat kaikki naisia. (Rovaniemen kaupunki.)

Kaupunginjohtajalle kuuluu kaupunkikonsernin johtaminen. Muita hänen tehtäviään ovat kaupungin edunvalvonta ja ulkokehäyhteistyö, kaupungin hallinto- ja palveluorganisaatioiden henkilöstön ylin johto, yleishallintoasiat, elinkeino- ja kansainvälisten asioiden hoito, suunnittelu- ja talousasiat, laki- ja henkilöstöasiat, tietohallinto, esittely kaupunginhallituksessa koskien elinkeino-, talous- ja suunnittelu-, henkilöstö-, ja lakiasia-, sekä tietohallinto-osastoja sekä kaupunginkansliaan liittyvät esittelyt, esittely kaupunginhallituksessa apulaiskaupunginjohtajien tehtäväalueiden osalta, jotka kaupunginjohtaja päättää ottaa esiteltäväkseen. Kaupunginjohtajan tehtäviin kuuluvat omistajaohjaus yllä mainittujen osastojen tehtäväalueiden kuntayhtymissä, osakeyhtiöissä ja muissa yhteistoimintaorganisaatioissa. Rovaniemen kaupungin hallinto- ja johtosäännösten mukaiset tehtävät sisältyvät myös kaupunginjohtajan toimenkuvaan. (Rovaniemen kaupunki.)

Apulaiskaupunginjohtajien tehtäviin kuuluvat kaupungin hallinto-organisaation peruspalvelu- ja teknisen osaston johtaminen, esittelyt kaupunginhallituksessa edellä mainittujen osastojen tehtäväalueiden asioiden osalta, kyseisten osastojen omistajaohjaus kuntayhtymissä, osakeyhtiöissä ja muissa yhteistoimintaorganisaatioissa, hallinto- ja johtosäännön mukaiset tehtävät sekä kaupunginjohtajan 1. ja 2. sijainen hänen estyneenä tai esteellisenä ollessaan. (Rovaniemen kaupunki.)

Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunta on valtuuston toimielin, jonka tehtävänä on arvioida valtuuston tahdon ja sen asettamien tavoitteiden toteuttamista. Tarkastuslautakunta arvioi siis poliittisen ohjauksen toimivuutta. Tarkoituksena on tuottaa tietoa, joka koskee sitä miten asetettuihin tavoitteisiin on päästy ja vastaako toiminta sekä aikaansaannokset tavoitteita. Lautakunta on jakaantunut

jaostoihin, jotka huolehtivat oman alueen toimielinten ja johtavien viranhaltijoiden toimintaa, päätöksentekoa ja käytännön arvioiden toteuttamista. Lautakunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja ovat valtuutettuja. Myös muiden jäsenten on oltava valtuutettuja tai varavaltuutettuja. Jokaisella lautakunnan jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. (Rovaniemen kaupunki.)

Tarkastuslautakunnan kokopano on seuraava:

Seitsemästä lautakunnan jäsenestä 4 on miehiä ja naisia on 3. Tarkastuslautakunnan puheenjohtajuus ja varapuheenjohtajuus ovat miehillä. Varajäsenten osalta asetelma on toisin: naisia on 4 ja miehiä 3. Puheenjohtajan varajäsenenä on nainen ja varapuheenjohtajan varajäsen on mies. Tarkastuslautakuntaa koskevan kuvion voi katsoa liitteestä 2.

Muiden lautakuntien sukupuolijakaumat Rovaniemellä

Lautakuntien pienten jäsenmäärien vuoksi kuviot lautakuntien kokoonpanoista ovat liitteessä 2. Kuvioissa on esitettyinä lautakuntakohtaisesti naisten ja miesten sukupuolijakauma, naisten ja miesten määrällinen jäsenosuus lautakunnissa sekä prosentuaaliset osuudet. Lautakuntien kokoonpanoja on tarkasteltu Rovaniemen kaupungin Internetsivuilta, jotka löytyvät tarkemmin eriteltyinä lähdeluettelosta. Pääasiallisesti lautakunnissa oli 13 jäsentä, jolloin sukupuolijakaumat noudattivat jakoa 7 miestä ja 6 naista. Näin ollen on mahdollistunut se, että tasa-arvolain kiintiösäädöstä noudatetaan. Jos jakauma olisi ollut esimerkiksi miehiä 8 ja naisia 5, olisi jääty tasa-arvolain edellyttämän kiintiösäädöksen alle.

Keskusvaalilautakunnan viidestä jäsenestä 3 on miehiä ja 2 naisia. Puheenjohtajuus ja varapuheenjohtajuus ovat molemmat miehillä. Varajäsenistä naisia on 3 ja miehiä 2. Keskusvaalilautakunnasta, vaalilautakunnista ja vaalitoimikunnista määrätään vaalilaissa.

Koulutuslautakunnan jäseniä on 13 kappaletta. Lautakunnan puheenjohtajuus on miehellä, mutta varapuheenjohtajana toimii nainen. Naisia koulutuslautakunnassa on 7 ja miehiä 6. Varajäsenten osalta jakauma on sama. Puheenjohtajan varajäsen on mies, mutta varapuheenjohtajan varajäsen on nainen.

Kulttuurilautakunnassa on 13 jäsentä. Kulttuurilautakunnan puheenjohtajuus ja varapuheenjohtajuus ovat miehillä. Lautakunnan jäsenistä naisia on 7 ja miehiä 6, kun taas varajäsenistä miehiä on 7 ja naisia 6. Kulttuurilautakunnassa puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan varajäsenet ovat miehiä.

Liikuntalautakunnassa on 13 jäsentä. Puheenjohtajan asemassa on mies ja varapuheenjohtajana toimii nainen. Naisia liikuntalautakunnassa on 6 ja miehiä 7. Varajäsenistä naisia on 7 ja miehiä 6. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan varajäsenet ovat naisia.

Maaseutulautakunnassa jäseniä on 13. Puheenjohtajuus on miehellä ja varapuheenjohtajuus naisella. Naisia lautakunnassa on 7 ja miehiä 6. Puheenjohtajan varajäsen on mies ja varapuheenjohtajan varajäsen on nainen. Varajäsenistä naisia on 6 ja miehiä 7.

Nuorisolautakunta koostuu 13 jäsenestä. Puheenjohtajana toimii mies ja varapuheenjohtajana nainen. Jäsenistä naisia on 6 ja miehiä 7. Puheenjohtajan varajäsenenä on mies ja varapuheenjohtajan varajäsenenä toimii mies. Varajäsenistä naisia on 6 ja miehiä 7.

Perusturvalautakunnassa on yhteensä 14, joista 13 jäsentä edustaa Rovaniemeä (14. jäsenen ja hänen varajäsenensä nimeää Ranuan kunnanvaltuusto. Ranuan kunnan edustaja osallistuu niiden asioiden käsittelyyn, jotka koskevat Ranuan kuntaa tai kuntien yhteisiä asioita. Kyseistä jäsentä ei ole otettu mukaan jakaumaan, koska hän ei edusta Rovaniemeä). Naisia lautakunnassa on 7 ja miehiä 6. Lautakunnan puheenjohtajuus on miehellä ja varapuheenjohtajuus naisella. Puheenjohtajan varajäsen on mies ja varapuheenjohtajan varajäsen on nainen. Varajäsenistä naisia on 7 ja miehiä 6.

Tekninen lautakunta muodostuu 13 jäsenestä. Puheenjohtajana toimii mies ja varapuheenjohtajana nainen. Jäsenistä naisia on 6 ja miehiä 7. Puheenjohtajan varajäsenenä toimii mies ja varapuheenjohtajan varajäsenenä nainen. Varajäsenistä naisia on 6 ja miehiä 7.

Ympäristölautakunnan jäseniä on 14, joista 13 edustaa Rovaniemeä (14. jäsenen ja hänen varamiestensä nimeää Ranuan kunta. Jäsenet osallistuvat niiden asioiden käsittelyyn, jotka koskevat Ranuan kuntaa tai kuntien yhteisiä asioita. Kyseistä jäsentä ei ole otettu mukaan jakaumaan, koska hän ei edusta Rovaniemeä). Puheenjohtajana toimii nainen ja varapuheenjohtaja-

na mies. Jäsenistä naisia on 6 ja miehiä 7. Puheenjohtajan varajäsenenä toimii nainen ja varapuheenjohtajan varajäsenenä mies. Varajäsenistä naisia on 6 ja miehiä 7.

Yläkemijoen ahuelautakunnassa jäseniä on kaiken kaikkiaan 9. Puheenjohtajuus on miehellä, samoin kuin varapuheenjohtajuus. Naisia lautakunnassa on 5 ja miehiä 4. Puheenjohtajan varajäsen on mies ja varapuheenjohtajan varajäsen on nainen. Varajäsenistä naisia on 5 ja miehiä 4.

Suhteellisten vaalien lautakunnan jäseniä on yhteensä 5. Puheenjohtajuutta hoitaa mies, samoin varapuheenjohtajuutta. Naisia lautakunnassa on 2 ja miehiä 3. Puheenjohtajan varajäsen on nainen ja varapuheenjohtajan varajäsen on mies. Varajäsenistä naisia on 3 ja miehiä 2.

Johtokuntien jäsenten sukupuolijakaumat Rovaniemellä

Sivistyspalvelujen johtokunnassa on 7 jäsentä. Puheenjohtajana on mies ja varapuheenjohtajana nainen. Johtokunnassa on naisia 3 ja miehiä 4. Puheenjohtajan varajäsenenä toimii nainen ja samoin nainen toimii varapuheenjohtajan varajäsenenä. Varajäsenistä naisia on 4 ja miehiä 3.

Sosiaali- ja terveystalvelujen johtokunnassa on 7 jäsentä. Sekä puheenjohtajuus että varapuheenjohtajuus ovat miehillä. Naisia johtokunnassa on 3 ja miehiä 4. Puheenjohtajan varajäsenenä toimii mies ja samoin mies toimii varapuheenjohtajan varajäsenenä. Varajäsenistä naisia on 3 ja miehiä 4.

Teknisessä johtokunnassa on kaiken kaikkiaan 7 jäsentä. Puheenjohtajuutta hoitaa mies, samoin varapuheenjohtajuuttakin. Naisia teknisessä johtokunnassa on 3 ja miehiä 4. Puheenjohtajan varajäsenenä toimii mies, samoin toimii varapuheenjohtajan varajäsenenäkin. Varajäsenistä naisia on 4 ja miehiä 3.

Tilaliikelaitoksen johtokunta koostuu 5 jäsenestä. Puheenjohtajuus on naisella, samoin varapuheenjohtajuuskin. Naisia on 2 ja miehiä 3. Puheenjohtajan varajäsenenä toimii mies ja varapuheenjohtajan varajäsenenä nainen. Varajäsenistä naisia on 2 ja miehiä 3.

Työterveysliikelaitoksen johtokunnassa on 5 jäsentä. Puheenjohtajana toimii nainen ja varapuheenjohtajana mies. Naisia johtokunnassa on 3 ja miehiä 2. Puheenjohtajan varajäsenenä toimii nainen, samoin nainen hoitaa varapuheenjohtajan varajäsenyyttä. Varajäsenistä naisia on 3 ja miehiä 2.

Elinkeinojaostossa jäseniä on 7. Puheenjohtajuudesta vastaa mies ja varapuheenjohtajuudesta nainen. Jaostossa on naisia 3 ja miehiä 4. Puheenjohtajan varamiehenä toimii nainen ja varapuheenjohtajan varamiehenä toimii mies. Varajäsenistä naisia on 3 ja miehiä 4.

Nuorisovaltuustossa jäseniä on 35, joista poikia 19 ja tyttöjä 16. Nuorisovaltuustovaalien äänioikeutettuja on yhteensä noin 6000 nuorta. Valtuuston tehtävänä on vaikuttaa Rovaniemellä nuoria koskeviin asioihin.

Hollin ym. (2007, 40) mukaan kuntatasolla kiintiösäädöksen määrälliset vaikutukset ovat olleet huomattavat ja se on tasoittanut miesten ja naisten osuuden kunnanhallitusten ja lautakuntien jäseninä 60–40 prosenttijakauman sisälle. Rovaniemen kaupungin päätöksentekoyksiköiden osalta tilanne näyttää ainakin määrällisesti myötäilevän yleistä linjaa.

Selvästi miesenemmistöisiä päätöksentekoyksiköitä, lautaj- ja johtokuntia ovat: *Kaupunginvaltuusto, Kaupunginhallitus, Nuorisolautakunta, Tekninen lautakunta, Ympäristölautakunta, Sosiaali- ja terveyspalvelujen johtokunta, Tilaliikelaitoksen johtokunta ja Elinkeinojaosto*. Näissä lautaj- ja johtokunnissa oli miehiä sekä jäseninä että varajäseninä enemmän kuin naisia. Ne määrittyvät siten vahvasti miehiseksi areenoiksi. Seuraavissa lautaj- ja johtokunnissa jäseninä oli enemmistö miehiä, mutta tilannetta oli tasapainotettu sillä että naisia oli enemmistö varajäsenistä: *Keskusvaalilautakunta, Liikuntalautakunta, Suhteellisten vaalien lautakunta, Sivistyspalvelujen johtokunta ja Tekninen johtokunta*.

Naisenemmistöisiä (eli naisia sekä jäseninä että varajäseninä miehiä enemmän) olivat seuraavat lautaj- ja johtokunnat: *Koulutuslautakunta, Perusturvalautakunta, Yläkemijoen aluelautakunta ja Työterveysliikelaitoksen johtokunta*.

Kiintiölaki on pantu toimeen Suomessa tehokkaasti, mutta naisia on Lapissa valittu useimpien pienimmän lain salliman määrän mukaisesti (Hollin ym. 2007, 35). Rovaniemen kaupungin

päätöksentekuelimet näyttävän noudattavan tätä samaa linjaa. Naisjäseniä on kuitenkin enemmistönä neljässä lauta- ja johtokunnassa.

Pakeneva valta Rovaniemellä

Puheenjohtajien ja varapuheenjohtajien valinnat eivät ole kiintiösäädösten alaisia ja näissä asemissa Hollin ym. (2007, 23, 44) mukaan on huomattavissa työnjaon vertikaaliset ja horisontaaliset vaikutukset. Esimerkiksi vuonna 2001 kunnanhallitusten puheenjohtajista naisia oli 16 prosenttia ja lautakuntien puheenjohtajista naisia oli 24 prosenttia.

Kyselyssä tulikin esille poliittinen korrektius ja muodollinen tasa-arvolain toteuttaminen:

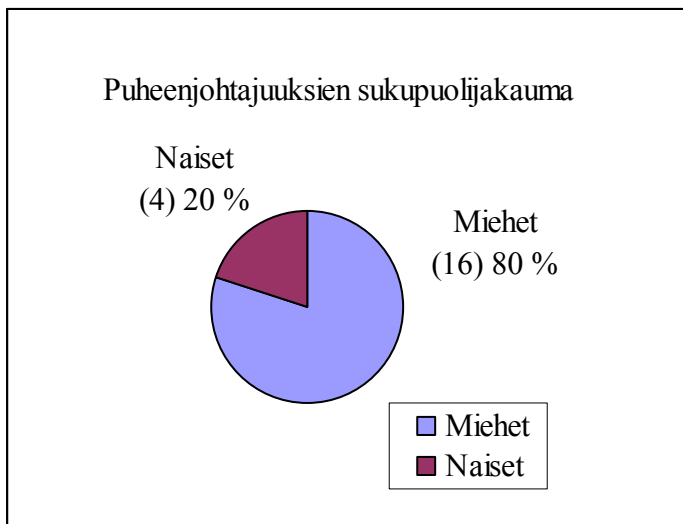
”Kokemuksena on että naiset ovat se välttämätön lain edellyttämä kiintiö, josta ei niin tarvitse välittää päätöksenteossa. Kaupungin keskeisissä lautakunnissa ei ole esim. naispuheenjohtajia. Naisia kohtaan ollaan ystävällisiä, mutta mitään ”tärkeää” sanottavaahan heillä ei voi olla.” (n, 2)

Naisvaltuutettu oli kokenut, että naisten puuttuminen johtavista asemista on viesti siitä, ettei naisilla ajatella olevan tärkeää sanottavaa. Valtuutettu toi myös esille kokemuksensa siitä, että naisia kohdellaan kiintiöinä, eikä heitä oteta huomioon päätöksenteossa. Mikä sitten on naispuheenjohtajuuksien tilanne Rovaniemellä?

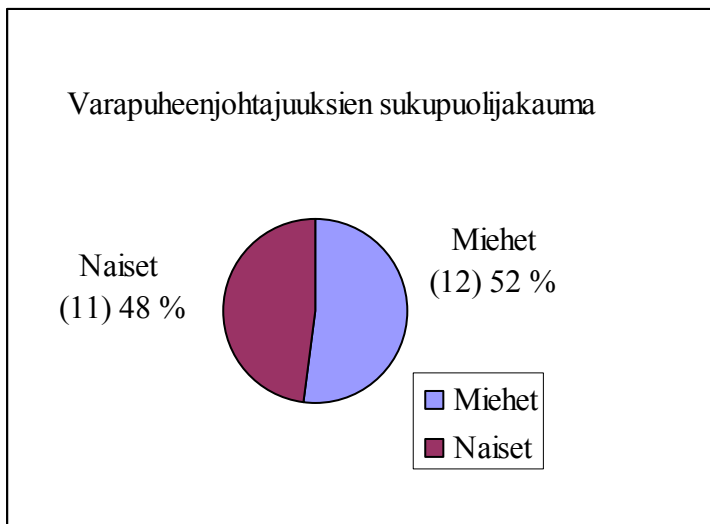
Työnjaon vertikaaliset ja horisontaaliset vaikutukset ovat nähtävissä myös Rovaniemellä, tosin sillä erotuksella verrattuna Hollin ym. (2007, 44) huomioihin, että Rovaniemellä kaikista 20 puheenjohtajuudesta vain 4 puheenjohtajuutta (20 %) on naisilla⁴. Myös varapuheenjohtajuudet annetaan miehille naisia useammin Rovaniemellä; varapuheenjohtajista miehiä on 12 ja naisia 11.

---

⁴ Puheenjohtajuudet on laskettu seuraavista päätöksentekuelimistä: Kaupunginvaltuusto, Kaupunginhallitus, Keskusvaalilautakunta, Koulutuslautakunta, Kulttuurilautakunta, Liikuntalautakunta, Maaseutulautakunta, Nuorisolautakunta, Perusturvalautakunta, Tarkastuslautakunta, Tekninen lautakunta, Ympäristölautakunta, Yläkemi-joen aluelautakunta, Suhteellisten vaalien vaalilautakunta, Sivistyspalvelujen johtokunta, Sosiaali- ja terveyspalvelujen johtokunta, Tekninen johtokunta, Tilaliikelaitoksen johtokunta, Työterveysliikelaitoksen johtokunta, ja Elinkeinojaosto. Nuorisovaltuustoa ja Kylien neuvottelukuntaa ei ole laskettu mukaan.

Kuvio 6. Puheenjohtajuuksien sukupuolijakauma Rovaniemen päätöksentekolimissä.

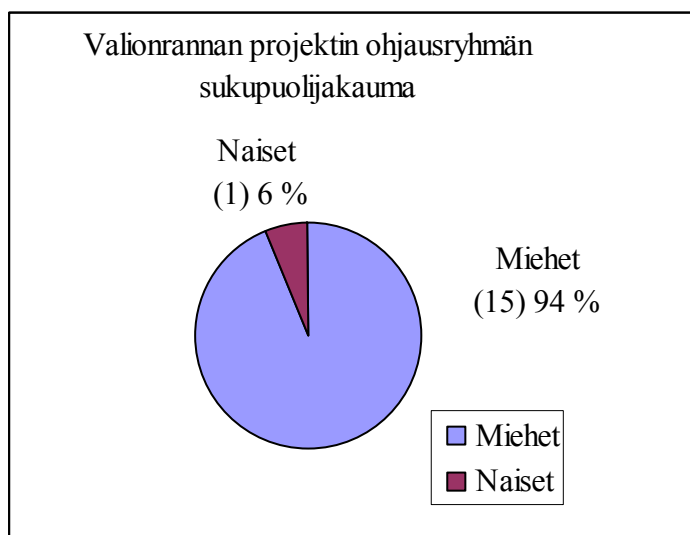
Kuvio 7. Varapuheenjohtajuuksien sukupuolijakauma Rovaniemen päätöksentekolimissä.

Naisia ei oikein puheenjohtajista löydy ja tilannetta on mahdollisesti pyritty hyvittämään tai sillä, että naisille on annettu varapuheenjohtajuuksia. Kuitenkin myös varapuheenjohtajuuksista valtaosa on miehillä (eli 52 prosenttia).

Valionrannan projekti

Hollin ym. (2007, 18, 67) mukaan kunnallinen vallankäyttö näyttää siirtyneen yhä enemmän kunnanhallituksille, joissa naisten edustus on kiintiösäännösten ansiosta vakiintunut. Kuitenkin näyttää siltä, että virkamieskunta ja uuden johto- ja ohjausryhmät ovat nousseet yhä keskeisempään asemaan kunnallisessa päätöksenteossa NPM:n ihanteiden myötä. Erityisesti on huomattu, että kiintiöiden tulon jälkeen valtaa on alkanut siirtyä niin sanottuihin epämääräisiin elimiin, joissa ei tarvitse noudattaa kiintiösäännöksiä.

Hyvänä esimerkkinä tällaisesta pakenevasta vallasta on Rovaniemen kaupunginhallituksen päätöksen mukaisesti asetettu Valionrannan asemakaavaa ja hankkeen suunnittelua varten koottu ohjausryhmä.

Kuvio 8. Valionrannan projektin ohjausryhmän jäsenten sukupuolijakauma.

Ohjausryhmässä on yhteensä 16 jäsentä, joista yksi on nainen. Ohjausryhmällä on käytössä paljon valtaa, sillä Valionrannan hanke edellyttää sekä yleiskaavan että asemakaavan muuttamista. Hankkeen lopullinen ohjelma ja sisältö valmistuivat alkusyksystä 2008. (Arvio 2008, 15.) Holli ym. (2007, 160) arvelevat johto- ja ohjausryhmillä olevan paljon valtaa varsinkin budjetin valmisteluihin liittyvissä kysymyksissä. Ne voivat myös toimia portinvartijoina, kun erilaisia kysymyksiä halutaan nostaa kunnallisen päätöksenteon esityslistalle.

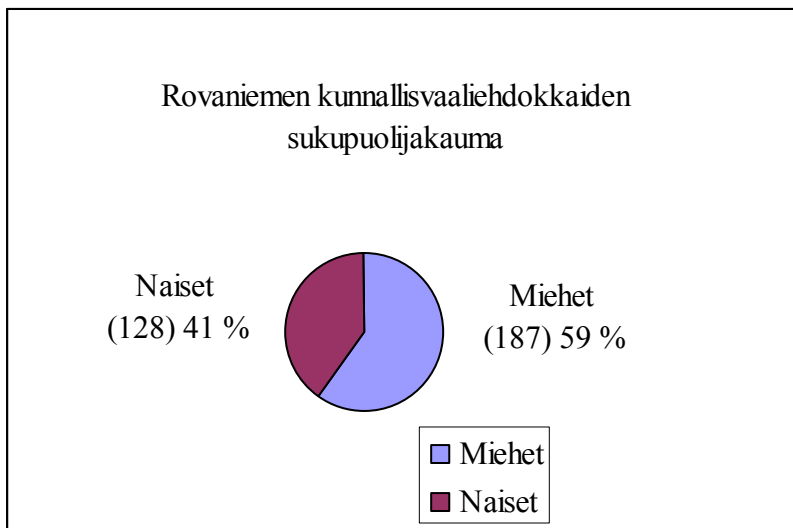
Holli ym. (2007, 18) pohtivatkin, onko ohjaus- ja johtoryhmistä muodostunut miehisen vallan pakopaikka muiden päätöksentekoelementtien tasa-arvoistuessa kiintiöpolitiikan seurauksena. Valtaosa niin valtuustojen kuin hallitusten sekä virkakoneistojen ylimmästä johdosta on edelleen miehiä.

Kysyessäni ohjausryhmän valintaperusteista sain vastauksen, että kaupunginhallitus on asettanut ohjausryhmän, virkamiehet ja poliitikot. Ohjausryhmä on tämän lisäksi kutsunut kaksi ulkopuolista arkkitehtiprofessoria ohjausryhmän työhön. Perusteet virkamiesten valinnalle perustuvat organisaatiossa oleviin asemiin, mutta poliitikkojen osalta ei osattu vastata, kuinka heidät on ohjausryhmään valittu. Fenix-hankkeen osalta oli kilpailutoimikunta, jonka tehtävänä oli arvioida arkkitehtuurikilpailua. (Henkilökohtainen tiedonanto.)

Rovaniemen kunnallisvaaliehdokkaat 2008

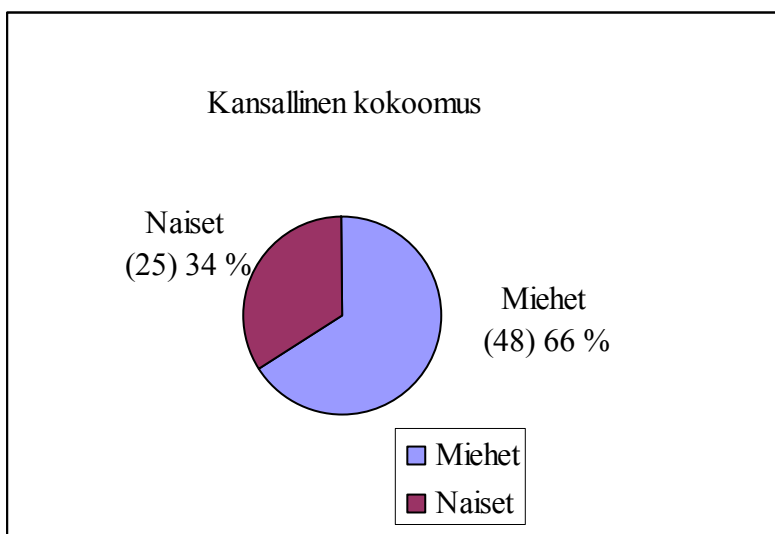
Kuntatason tarkastelussa naisehdokkaiden saamalla ääniosuudella on voimakas yhteys naisehdokkaiden osuuteen. Mitä enemmän naisia on ehdokkaana, sitä enemmän heitä äänestetään. Kunnissa, joissa naisehdokkaiden osuus on korkea, naisia tulee valituksi enemmän valtuutetuiksi. Kuntatyyppinä vertailtaessa on naisehdokkaiden, heidän saamiensa äänten sekä naisvaltuutettujen osuus suurimmillaan suurissa kaupungeissa ja pienimmillään maaseututyypisissä kunnissa. Naisten osuus ehdokkaista (eduskunta-, kunnallis-, ja europarlamenttivaalit) on koko Suomen historian ajan ollut pienempi kuin miesten. (Pikkala 2003, 90; Hellsten 2006, 17.) Seuraavaksi tarkastellaan Rovaniemen kunnallisvaalien ehdokkaiden sukupuolijakaumaa. Ensin katsotaan kokonaiskuvaa eli tilannetta avataan kaikkien ehdokkaiden osalta. Kuntavaalien ehdokaslista on saatu Uusi Rovaniemi lehdestä, joka on julkaistu 17.9.2008.

Kuvio 9. Rovaniemen kunnallisvaaliehdokkaiden sukupuolijakauma.

Ehdokkaita oli yhteensä 315. Naisia heistä oli 128 ja miehiä 187. Prosentteissa tämä tarkoittaa sitä, että ehdokkaista naisia on 41 prosenttia ja miehiä 59 prosenttia kaikista ehdokkaista.

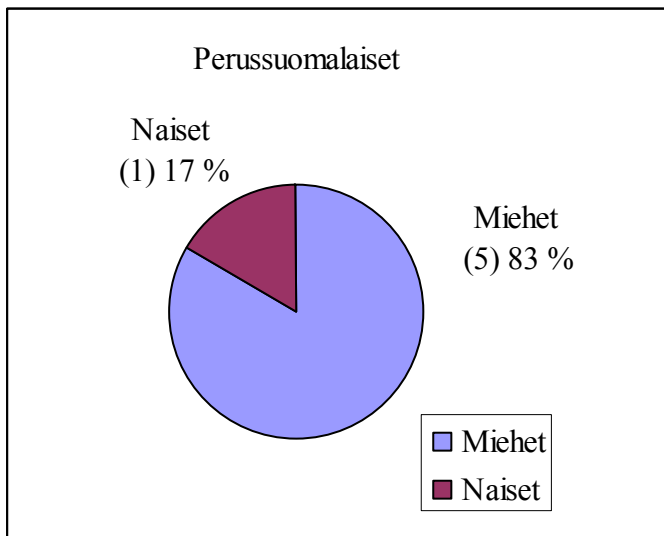

Kuvio 10. Kansallisen Kokoomuksen kunnallisvaaliehdokkaat 2008.

Kansallisen Kokoomuksen kunnallisvaaliehdokkaita oli yhteensä 73. Naisia heistä oli 25 ja miehiä ehdokkaista oli 48. Naisia oli Kansallisen Kokoomuksen ehdokkaista näin ollen 34 prosenttia ja miehiä 66 prosenttia.

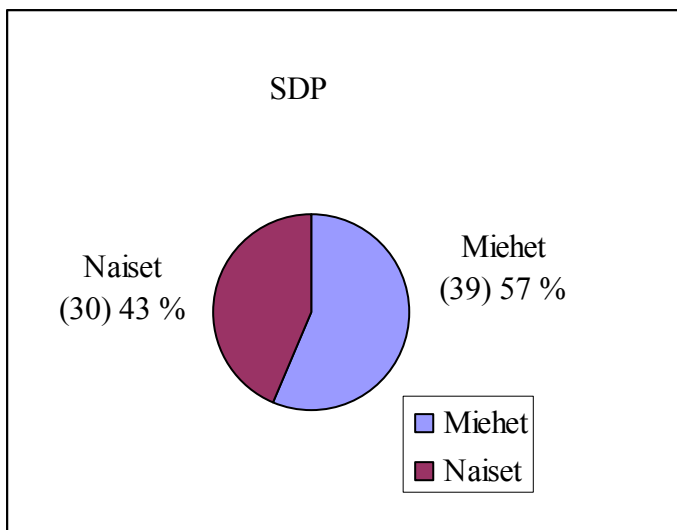
Kommunistisella Työväen puolueella oli ehdokaslistallaan vain kaksi miesehdokasta. Naisia heidän ehdokaslistallaan ei ollut. *Suomen Kommunistisella Puolueella* oli kaksi kunnallisvaa-

liehdokasta, joista toinen oli nainen ja toinen mies. Koska kyseisillä puolueilla oli näin vähän ehdokkaita, ei kuviota ole tehty.

Kuvio 11. Perussuomalaisten kunnallisvaaliehdokkaat 2008.

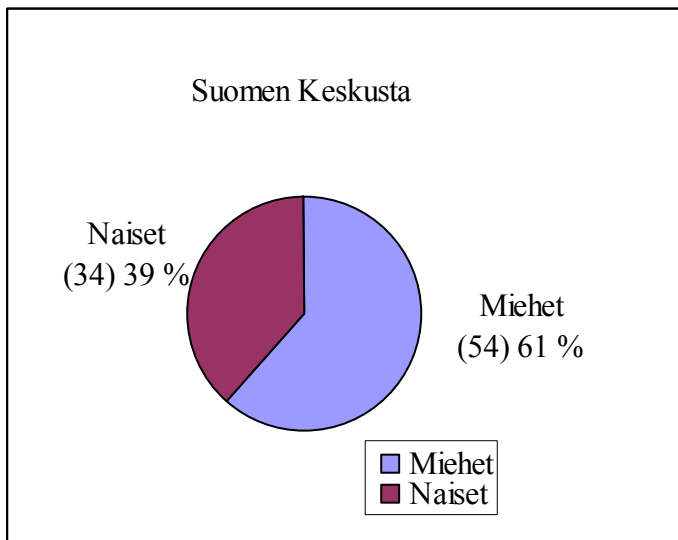
Perussuomalaisilla oli yhteensä kuusi kunnallisvaaliehdokasta. Ehdokkaiden joukossa oli yksi nainen ja loput viisi olivat miehiä. Naisia oli siten 17 prosenttia ja miehiä 83 prosenttia.

Kuvio 12. SDP:n kunnallisvaaliehdokkaat 2008.

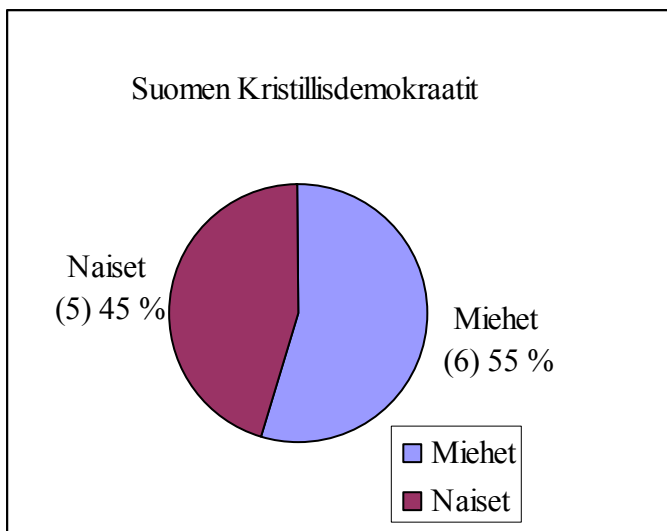
SDP:llä kunnallisvaaliehdokkaita oli yhteensä 69. Naisia heistä oli 30 ja miehiä 39. Toisin sanoen naisehdokkaita oli 43 prosenttia ja miesehdokkaita 57 prosenttia kaikista SDP:n eh-

dokkaista. *SDP:n* ehdokaslistalla oli kolme sitoutumatonta jäsentä ja heidät on laskettu mukaan kuvioon. He olivat kaikki naisia.

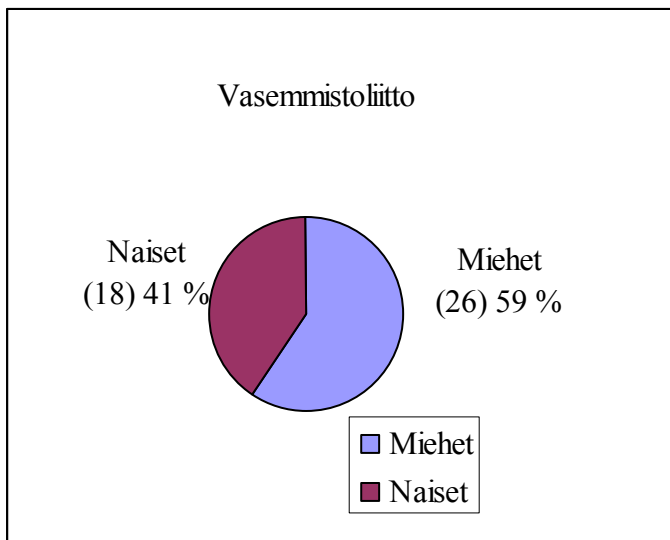
Kuvio 13. Suomen Keskustan kunnallisvaaliehdokkaat 2008.

Suomen Keskustalla oli kaiken kaikkiaan yhteensä 88 kunnallisvaaliehdokasta. Naisia oli mukana 34 (39 prosenttia). Miehiä ehdokkaina oli 54 eli 61 prosenttia.

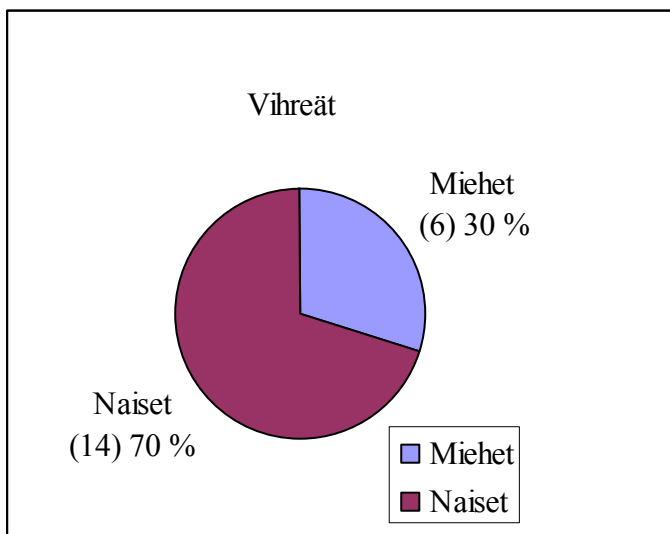
Kuvio 14. Suomen Kristillisdemokraattien kunnallisvaaliehdokkaat 2008.

Suomen Kristillisdemokraateilla oli 11 ehdokasta listoillaan. Naisia heistä oli 5, joka tekee naisten osuudesta 45 prosenttia. Miehiä oli 6 eli 55 prosenttia kristillisdemokraattien ehdokkaista.

Kuvio 15. Vasemmistoliiton kunnallisvaaliehdokkaat 2008.

Vasemmistoliitolla ehdokkaita oli yhteensä 44. Naisia oli ehdokkaina 18 eli 41 prosenttia. Miehiä puolestaan oli 26 eli 59 prosenttia.

Kuvio 16. Vihreiden kunnallisvaaliehdokkaat 2008.

Vihreät ovat ainoa puolue, jossa enemmistö ehdokkaista on naisia. Naisia on 14 eli 70 prosenttia ehdokkaista. Miehiä on ehdokkaista 6 eli 30 prosenttia kaikista *Vihreiden* kunnallisvaaliehdokkaista.

Holli ym. (2007, 22) ovat todenneet, että valtaosa puolueista asettaa naisia ehdokkaaksi huomattavasti vähemmän kuin miehiä. Näin näyttäisi olevan myös Rovaniemellä, jossa ainoas-

taan *Vihreillä* kunnallisvaaliehdokkaista suurin osa on naisia ja *Suomen Kommunistisella Puolueella* toinen ehdokkaista oli nainen (50 prosenttia). Tällainen tilanne jatkossa voi asettaa puolueiden paikallisosastoille paineita rekrytoida enemmän naisia kunnallisvaaliehdokkaiksi (Holli ym. 2007, 56).

Tilastokeskuksen (2008) mukaan vuoden 2008 kunnallisvaaleissa on yhteensä 38 509 ehdokasta: miesehdokkaista on 22 935 ja naisehdokkaista 15 574. Naisia ehdokkaista on tuolloin noin 40 prosenttia ja miehiä 60 prosenttia. Naisten osuus ehdokkaista on noussut edellisistä kuntavaaleista 0,5 prosenttia. Kun naisehdokkaiden määriä tarkastellaan puoluekohtaisesti viiden suurimman puolueen osalta, tilanne on seuraava: *Vihreät* 56,8 prosenttia, *SDP* 40,8 prosenttia, *Kansallinen kokoomus* 40,3 prosenttia, *Suomen Keskusta* 40,3 prosenttia ja *Vasemmistoliitto* 36,6 prosenttia. Rovaniemellä naisehdokkaiden osuus viiden suurimman puolueen kohdalla on seuraava: *Vihreät* 70 %, *SDP* 43 %, *Kansallinen kokoomus* 34 %, *Suomen Keskusta* 39 % ja *Vasemmistoliitto* 41 %. *Vihreillä* on Rovaniemellä naisehdokkaista selkeästi enemmän ehdolla valtakunnalliseen tasoon verrattuna. Muuten ei rovaniemeläisten naisehdokkaiden osuus poikkea kovin suuresti valtakunnalliseen naisehdokkaiden tilanteeseen verrattuna. Ainoastaan muutaman prosenttiyksikön heittoja on huomattavissa.

Myös Hellsten (2005–2007) on todennut, että naisten osuus ehdokkaista kunnallisvaaleissa (ja myös eduskunta- ja europarlamenttivaaleissa) on joitain alueellisia poikkeuksia lukuun ottamatta ollut selvästi miehiä pienempi. Näin on huolimatta siitä, että naiset äänestävät ahkerasti. Toni Viljanmaa (2008) toteaa, että enemmistö puolueista haluaisi joka toisen kunnallisehdokkaan olevan nainen. Hän huomauttaa *Vihreiden* olevan ainoa puolue, joka on saavuttanut asettamansa tavoitteen eli yli 50 prosentin rajan. *SDP*, *Perussuomalaiset*, *Suomen Keskusta* ja *Kristillisdemokraatit* kaipaavat erityisesti nuoria naisehdokkaista listoilleen. *Vihreät* puolestaan tarvitsisivat maaseudun naisia ja *Vasemmistoliitto* työikäisiä. *Kansallinen Kokoomus* ei ole ottanut asiaan kantaa.

Tämän vuoden kunnallisvaaliehdokkaiden ikärakenne ei poikkea edellisten kunnallisvaalien ikärakenteesta. Valtaosa ehdokkaista (72 prosenttia) on 42-vuotiaita. Nuorten aikuisten eli alle 30-vuotiaiden ehdokkaiden osuus on 10 prosenttia. Ehdokkaiden keski-ikä on 48 vuotta. (Tilastokeskus 2008.)

Naisten valta-euro on 80 senttiä Rovaniemelläkin

Ensimmäiseksi sähköpostikyselyssä kysyttiin kunnanvaltuutettujen mielipidettä siitä, miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa. Valtuutettujen mielipiteet asiasta vaihtelivat hyvästä huonoon. Vastaajat totesivat tasa-arvon toteutuneen: ”Hyvin.” (m, 8) ja ”Mielestäni aika hyvin.” (m, 3).

Yhden vastaajan mukaan tasa-arvoa on jopa liikaa: ”Joskus tuntuu, että liiankin hyvin.” (m, 1). Vastausta on kuitenkin hieman vaikea tulkita sen suhteen onko se kirjoitettu tosissaan, huumorilla vai onko se näennäisesti myönteinen vastaus, josta hehkuu kielteistä asennetta tai kiintiövarastintaa. Vastaus ei sisällä hymiöitä tai muita kommentteja tai ilmaisutapoja, joiden kautta voisi ajatella vastauksen olevan humoristinen. Vastaus sisältää paradoksin: jos tavoitteena on tasa-arvo, miten sitä voi olla liikaa? Holli ym. (2007, 93) muistuttavat, että kiintiöt koskevat erityisesti poliittisia valtarakenteita, joissa naiset ovat saavuttaneet valtaa ja miehet menettäneet. Mahdollisesti viimeisen vastaajan kommentilla viitataan tällaiseen tilanteeseen.

Miesvaltuutettujen mielestä Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa sukupuolten välinen tasa-arvo on toteutunut hyvin. He eivät kuitenkaan anna käytännön esimerkkejä siitä, millä perusteella tasa-arvon voidaan sanoa toteutuneen hyvin. Vastauksista on tulkittavissa niin sanottua mutu-tuntumaa. Vastaukset eivät perustu varsinaiseen tietoon tasa-arvotilanteen toteutumisesta, vaan vastaukset pohjautuvat vastaajien henkilökohtaisiin mielikuviin ja tuntemuksiin tasa-arvon nykytilasta. Vehviläisen (2004, 12) mukaan monet suomalaiset toimivat organisaatioissa tasa-arvoideologian mukaisessa uskossa.

Osa vastaajista arvioi tasa-arvon toteutumisessa olevan puutteita: ”Kohtuudella, naisen euro ja valta-euro on 80-90c.” (m, 4) ja ”Huonosti molemmissa.” (n, 1)

Näiden valtuutettujen mukaan sukupuolten tasa-arvo on Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa toteutunut joko kohtuudella tai huonosti. Miesvaltuutettu tunnistaa naisten valtavajeen ja viittaa siihen käyttämällä kuvainnollista valta-euro vertausta. Naisvaltuutetun vastaus tarjoaa vain lyhyen toteamuksen, mutta ei esimerkkejä siitä, miksi sukupuolten välisen tasa-arvon koetaan toteutuvan huonosti.

Seuraava kunnanvaltuutettu on pohtinut tasa-arvon toteutumista syvällisemmin ja analyttisemmin:

”Kuten Suomessa ylipäänsä. Naiset ovat vähemmistönä vaativimmissa luottamustehtävissä – sama pätee hallintoonkin. Kyse on taloudellisista ja valtaeduista, jotka pitävät miehiä vallankahvassa. Nainen voi menestyä vain toimiessaan ja omaksuessaan miesmäisen toimintatavan ja miesmäisen hallintokielen. On poikkeuksiakin [...] ei ole luopunut naiseudestaan ja naisnäkökulman huomioimisesta.” (m, 2)

Vastaaja on huomannut naisten olevan aliedustettuina vaativissa tehtävissä sekä hallinnossa. Hän toteaa sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuvan Rovaniemen kaupungissa samoin kuin Suomessa yleensäkin. Hän on myös huomannut, että naisen täytyy menestyäkseen omaksua maskuliinisina pidettyjä piirteitä ja toiminnan tyylejä. Vastaus myötäilee Jaana Kuusipalon (2006, 31) toteamusta, jonka mukaan Suomessa pääsee helpommalla, jos on miespoliitikko, jonka identiteetti on rakentunut hegemonisen maskuliinisuuden varaan. Hegemonisen maskuliinisuuden ja samalla poliittisen uskottavuuden tunnusmerkkeinä ovat vahvuus, rationaalisuus, itsenäisyys ja objektiivisuus. Naisen on puolestaan sijoitettava itsensä johonkin kohtaan normaalipoliitikon imagoon kuuluvan maskuliinisuuden ja kulttuurisen naiseuden muodostamaa janaa. Toisin sanoen naisen on mietittävä ”esittääkö” hän naista vai miestä vai jotain siltä väliltä. Naiseuden representaatioita, jotka ylläpitävät vastakkaisuutta niin sanottujen naisellisten naisten ja normaalipoliitikkojen välillä, kuitenkin kyseenalaistetaan.

Kiintiöahdistus: valitaanko pätevä vai kiintiönainen?

Tasa-arvon nähdään toteutuvan, kun kiintiösäädöstä noudatetaan lain mukaisesti. Holli ym. (2007, 78) ovat tutkimuksessaan myös huomanneet, että kunnissa tasa-arvotyö ja tasa-arvopoliitikka mielletään vahvasti pelkästään tasa-arvolain pakottavimpien säädösten noudattamiseksi. Näin ajatellaan myös rovaniemeläisten kunnanvaltuutettujen piirissä: *”Mielestäni kyse on lainkirjaimen täyttämisestä.”* (m, 1) ja *”Mielestäni tasa-arvo toteutuu suoraan lain edellyttämällä tavalla. Etenkin luottamushenkilöitten paikkajaot ovat aina 40/60 ja naisia on AINA se 40 %.”* (n, 2)

Miesvaltuutettu näkee tasa-arvotyön toteutuvan, kun tasa-arvolakia noudatetaan. Naisvaltuutetun vastaus voi olla toteamus siitä, että tasa-arvo toteutuu hyvin, sillä naisia on tasa-arvolain edellyttämä 40 prosenttia. Toisaalta se voi myös ilmaista kommentoijan tyytymättömyyttä tai kritisointia sitä kohtaan, että naisia on luottamushenkilöinä vain pakollinen minimimäärä. Kommentti voi olla toteamus siitä, että tasa-arvo toteutuu kyllä lain edellyttämällä tavalla, mutta tasa-arvon edistäminen jää siihen.

Seuraava naisvaltuutettu korostaa voimallisesti kiintiösäädöstä lihavoiden ja alleviivaten sanomaansa: ”Päätöksenteossa tasa-arvo toteutuu lainmukaisesti; elikkä kiintiöinä. Onko se oikea tapa, on kyseenalainen asia.” (n, 4) ja myöhemmin eri kysymyksen kohdalla sama vastaaja palaa yhä uudelleen kritisoimaan kiintiösäädöstä: ”Tasa-arvoisesti; asiantuntemuksen ja oman halukkuuden perusteella, ei kiintiöinä...” (n, 4)

Naisvastaaja painottaa erityisen voimakkaasti vastauksissaan kiintiön merkitystä ja sen noudattamista sekä samalla kyseenalaistaa kiintiösäädöstä. Kiintiösäädös näyttää vaivaavan häntä, sillä hän palaa siihen uudelleen kyselylomakkeessa myöhemmän kysymyksen kohdalla. Kiintiöt näyttäisivät hänen mielestä rajaavan ulos asiantuntemusta.

Kriittisyyttä kiintiösäädöstä kohtaan on luettavissa myös vastauksista, joissa korostetaan pätevyyttä: ”Henkilön tieto/taito ovat tärkeämmät kuin sukupuoli.” (m, 8) ja ”Merkittävässä tehtävässä on sekä miehiä, että naisia. Aina ei ratkaise sukupuoli, vaan henkilön tulee olla ensisijaisesti hyvä ja pätevä.” (m, 6)

Vastauksissa annetaan ikään kuin ymmärtää, ettei niin sanottu kiintiönainen voisi olla hyvä, pätevä tai tietotaitoa omaava päätöksentekijä. Holli ym. (2007, 91, 61; 2003, 14) ovat huomanneet oman aineistonsa kohdalla, että ihmisten mielestä pätevyyden tulee olla ensisijainen valintakriteeri mihin asemaan tahansa ja kiintiölaki näyttäisi heidän mielestään toimivan tämän periaatteen vastaisesti. Epäilyksiä esitetään siitä että sukupuolikiintiö ajaisi pätevyyden ohi. Tuolloin huolenaiheena on päätöksenteon laatu: pätevyys vähenee ja asiantuntemattomuus lisääntyy kuntatasolla. Kiintiöt mielletään epäpätevien naisten määrän lisääntymiseksi. Naisten pääsy paikallisen vallan areenoille on asettanut heidän kompetenssinsa ja ”erilaiset toimintatapansa” tarkkailun alaisuuteen.

Tasa-arvon muodollinen toteuttaminen ei kuitenkaan riitä. Toimintakulttuurin ja asenneilma-
piirin olisi muututtava kunnioittavammaksi, kuten nuoren naisvaltuutetun kokemus kertoo:

*”Tasa-arvoa pyritään edistämään mm. valitsemalla luottamuselimiin kuten lautakuntiin tietty määrä miehiä ja naisia. Kuitenkin nuorena naisena olen kokenut, että päätöksenteossa vah-
voilla ovat vanhat miehet (”jäärät”), jotka edustavat suurimpia puolueita. Itse olen kokenut
”tytöttelyä”, ja muutenkin nuoren naisen mielipiteisiin suhtaudutaan epäileväisesti tyyliin
”eihän tuo voi mitään tietää, kun on nuori ja nainen”. Sukupuolikiintiöt ovat mielestäni hyvä
asia, mutta pelkästään niiden avulla ei piintyneitä asenteita muuteta.” (n, 3)*

Ikä tai tarkemmin nuori aikuisuus asettaa varsinkin naiset eriarvoiseen asemaan. Nuorta ai-
kuista naista ei oteta tosissaan ja hänen pätevyytensä kyseenalaistetaan iän vuoksi. Saman on
huomannut Naskali (2004, 45) todetessaan, että naiseus, nuoruus ja hierarkian alimmat virka-
asemat muodostavat yliopistossa yhdistelmän, joka voi johtaa esimerkiksi henkiseen nöyryyt-
tämiseen. Holli ym. (2007, 59–60) ovat huomanneet, että kuntien naispäättäjät ovat usein nu-
orempia kuin miespäättäjät. Naisvaltuutettujen keski-ikä oli vuonna 2000 45,5 vuotta, kun
miehillä se oli 48,5 vuotta. Naisvaltuutetuista lähes kolmannes (29 prosenttia) oli alle 30-
vuotiaita. Kuntien naispäättäjät ovat kuitenkin keskimäärin miehiä koulutetumpia sekä opisto-
tason koulutuksia että korkeakoulutuksia verrattaessa. Korkeakoulutuksen saaneiden naisten
osuus on hieman miehiä suurempi.

Tytöttely on tyypillinen paikan osoittamisen tapa. Deborah Cameronin (1996, 132) mukaan
kieliin on kehittynyt moninaisia ilmaisuja, joiden avulla puhe osoitetaan toiselle ihmiselle.
Ilmaisut peilaavat kulttuurissa vallitsevaa yhteiskunnallista luokittelua. Cameronin (1996,
132–133) mukaan miehet katsovat usein sopivaksi kohdella naisia kuin nämä olisivat joko
alaisia tai läheisiä. Naisen yhteiskunnallinen asema ei ole merkittävä ja naisia saatetaan kutsua
hellittelynimillä tai ylimielisillä puhuttelusanoilla huolimatta siitä onko nainen miestä iäk-
käämpi, täysin tuntematon tai korkeammassa yhteiskunnallisessa asemassa. Vieraiden ihmis-
ten kohdalla hellittelysanojen käyttö on luonnostaan epäkunnioittavaa käytöstä. Sen katsotaan
olevan miesten yksipuolista julistusta siitä, ettei heidän tarvitse välittää muodollisuuksista,
joita vierailta ihmisiltä odotetaan.

Riittävän tärkeä sija tasa-arvolle

Toisen kysymyksen tarkoituksena oli selvittää kunnanvaltuutettujen käsityksiä siitä, pidetäänkö sukupuolten välistä tasa-arvoa tärkeänä kysymyksenä kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa. Kyselyyn vastanneiden mukaan tasa-arvo ei ole tärkeä Rovaniemen hallinnossa, mitä tukee myös kyselyn pieni vastausprosentti: ”Ei pidetä.”(n, 1), ”Ei erityisen. Sen ajatellaan hoituvan itsestään. Näin ei aina kuitenkaan käy.” (m, 5), ja ”Ei kovin tärkeänä, arvosana 7,5.” (m, 4)

Yllä olevien valtuutettujen mielestä sukupuolten välistä tasa-arvoa ei pidetä tärkeänä kysymyksenä Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa. Sille annetaan kuvainnollisesti kouluarvosanaksi 7,5 eli tyydyttävä. Tasa-arvoon suhtaudutaan siten, että se hoitaisi itse itsensä, vaikka niin ei kuitenkaan ole. Tässä yhteydessä on tärkeää muistaa kiintiösäädösten tuomat määrälliset vaikutukset kuntatasolla. Holli ym. (2007, 40–41) antavat esimerkin, jonka mukaan ennen vuotta 1997 suomalainen kunnallispolitiikka on ollut selkeästi sukupuolen mukaan vaaka- ja pystysuorasti jakautunutta. Naiset saivat tyypillisesti koko maan keskiarvoissa valtuusto-osuuttaan selvästi pienemmän osuuden kunnanhallituksen paikoista ja kuntatason vaikutusvaltaisimmista luottamushenkilöpaikoista. Kiintiölain seurauksena naisten osuus kunnanhallitusten jäsenistä nousi koko valtakunnan tasolla 24 prosentista 45 prosenttiin. Kiintiösäädöksen voimaansaattamisen jälkeen naisten osuus kunnan lautakuntien jäsenistä nousi 35 prosentista 45 prosenttiin.

Yksi miesvaltuutettu toteaa vallan olevan rajallista ja miesten taistelevan vallankahvasta keskenään, eikä naisille anneta lainkaan sijaa tai mahdollisuutta tässä taistelussa: ”Ei pidetä. Miesten valta on rajallista. Siitä taistellaan jo ”veljien” kesken, naisilta se suorastaan riistetään.” (m, 2)

Holli ym. (2007, 57; 2003, 14) tuovat esille, että ennen kiintiölain voimaantuloa naiset ja miehet ovat kilpailleet eri paikoista. Nykyään tilanne on se, että naiset ja miehet kilpailevat samoista paikoista. Yvonne Hirdmanin näkemyksiin viitaten Holli ym. toteavat sukupuolen mukaisen segregaaation murtumisen ja naisten ja miesten toimimisen samoilla areenoilla tuottavan helposti sukupuolikonfliktia. Kiintiösäädöksen myötä sukupuoli on alkanut jäsentää kunnallispolitiikan valtataisteluita uudella tavalla. Sukupuolten välinen konfliktitilanne kärjistyy, koska työnjaon purkaminen yhdistyy miehisen normin murtumiseen.

Kolmen miesvaltuutetun mukaan sukupuolten välistä tasa-arvoa pidetään tärkeänä kysymyksenä ja sen todetaan olevan riittävän tärkeällä sijalla: *"Aika tärkeänä."* (m, 3), *"Kyllä, mielestäni se tehdään, mikä asiassa ymmärretään oikeaksi."* (m, 7) ja *"Tasa-arvo on riittävän tärkeällä sijalla. Se otetaan huomioon aina kun on mahdollista."* (m, 6)

Viimeinen kommentti herättää kuitenkin muutamia kysymyksiä. Jos sukupuolten välinen tasa-arvo otetaan huomioon aina kun on mahdollista, mitkä tekijät estävät sen, ettei sukupuolten välisen tasa-arvon huomioon ottaminen ole mahdollista? Liittyvätkö ne mahdollisesti toimintakulttuuriin tai kenties hallinnossa ja päätöksenteossa toimivien ihmisten asenteisiin? Miksei sukupuolten välistä tasa-arvoa ole ollut mahdollista ottaa huomioon esimerkiksi puheenjohtajia valittaessa?

Naiset yhteisrintamaan ja lasikattoa särkemään

Tasa-arvolaki edellyttää viranomaisia edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Valtuutetuilta kysyttiinkin, miten he haluaisivat tasa-arvoa edistettävän Rovaniemen kaupungissa. Yhden vastaajan mielestä tasa-arvo jo toteutuu, joten asioille ei tarvitse tehdä mitään: *"Tasa-arvo kyllä toteutuu mielestäni tällä hetkellä, en näe syytä erityisesti siihen lisäpanostusta."* (m, 1)

Milja Saari (2006, 115) on todennut, että suomalaiselle tasa-arvopuheelle on tyypillistä tasa-arvon toteutumisen korostaminen. Suomalaisessa tasa-arvopuheessa on myös vaikeuksia havaita sukupuolta ja sukupuolieroja sekä ottaa niitä huomioon. Vallalla oleva tasa-arvokäsitys häivyttää sukupuolta ja sukupuolieroa sen sijaan, että se purkaisi sukupuolineutraaliutta ja –sokeutta.

Myös toinen miesvastaaja katsoi, ettei parannettava ole: *"En näe asiassa ongelmaa, joten ei ole myöskään esitystä asian tiimoilta. Jonkin verran näen asiassa "feministisiä kuumia aaltoja", mutta ymmärrän ne jälkiheilauteluiksi asian asettuessa uomiinsa."* (m, 7)

Kommentista on tulkittavissa, että tasa-arvoa esille tuovat naiset ymmärretään yliherkiksi (esim. Holli ym. 2007, 79). Viittaus feministisiin kuumiin aaltoihin sisältää myös naisia syrjiviä elementtejä: nainen nähdään biologisena ja epärationaalisenä olentona, joka tasa-arvoa ajaessaan niin sanotusti vouhottaa turhaan.

Varsinaiset parannusehdotukset korostivat naisten vastuuta tilanteen korjaamiseksi: *”Kannus-tamalla naisia [...] mukaan.”* (m, 5), *”Tasa-arvo päätöksenteossa on tärkeä, mutta tasa-arvoa ei tule ellemme met naiset ite ota asioita ”haltuun”. Naisten pitäisi Lasikatto särkeä...”* (n, 4) ja *”Todellista tasa-arvoa ei synny lailla vaan naisten yhteisrintamalla. Naisten tulisi rakentaa yhteyttä yli puoluerajojen – muuhun julistustoimintaan en usko.”* (m, 2)

Tasa-arvon edistämiseksi nähdään tarvittavan naisten välistä yhteistyötä. Naisten tulisi itse aktiivisesti ajaa sukupuolten välistä tasa-arvoa yli puoluerajojen yhteisenä rintamana. Naisia ikään kuin syyllisestään ja naiset syyllistävät itse itseään siitä, ettei sukupuolten välinen tasa-arvo ole toteutunut. Toisin sanoen tasa-arvon saavuttaminen ja sen ylläpitäminen nähdään kuuluvan naisille. Sitä ei ilmeisesti koeta yhteiseksi asiaksi siten, että tasa-arvon edistäminen ja ylläpitäminen olisivat miestenkin tehtävänä ja vastuulla. Tämä myötäilee Hollin ym. (2007, 80) huomioita siitä, että tasa-arvoasiat mielletään kunnan normaalista tehtäväkentästä poikkeavaksi toiminnaksi. Myös Kuusipalo (2006, 32) on todennut, että useimmat (nais)poliitikot kannattavat naisten toimintaa yli puoluerajojen ja sitä, että naiset voivat kehittää yhteisiä poliittisia tavoitteita puoluerajojen ylitse. Hän toteaa naisilla olevan yhteisiä etuja, joita naiset pääasiassa ajavat ja mainitsee esimerkkinä päivähoitopolitiikan.

Miesvaltuutetun vastauksessa on luettavissa kritiikkiä laajempia yhteiskunnallisia ja taloudellisia rakenteita kohtaan, joiden nähdään heikentävän tasa-arvon toteutumista: *”On valitettavaa, että kvartaalitalousidea ja maamme talouspoliittinen ”kiristys” kohdistuvat erityisesti naisaloille. Tyypillinen esimerkki on puhtaanapito. Se ulkoistetaan ja tilalle palkataan naisia – usein samoja kuin ennen – mutta nyt pienemmällä liksalla tai isommalla siivouspinta-alalla.”* (m, 2)

Tasa-arvon edistävinä tekijöinä esitettiin asenteisiin vaikuttamista, tasa-arvon pitämistä näkyvillä sekä naisehdokkaiden lisäämistä: *”Tasa-arvo pitäisi olla muutakin kuin kiintiöt. Asenteisiin vaikuttaminen on mielestäni tärkeä asia, koska mikään ei muutu jos asenteet pysyvät samanlaisina. [...]”* (n, 3), *”Pitämällä asiaa esillä niin valmistelussa kuin päätännässäkin”* (m, 4) ja *”[...] Näennäisesti kyllä edistetään kiintiöiden avulla tasa-arvoa, mutta todellisuus on sitten ihan jotain muuta. Päätöksenteossa ja hallinnossa jyräävät vanhat patut. Ongelmallista tietysti on, että useimmilla puolueilla ehdokaslistat ovat miesvoittoisia, nuoria ja varsinkin naisia ei useimmilla listoilla paljonkaan näe.”* (n, 3)

Tasa-arvon edistäminen nähdään näennäisenä, sillä käytännössä valtaa pitävät käsissään kokeneemmat ja iäkkäämmät miesvaltuutetut. Ongelmana pidetään sitä, ettei puolueiden ehdokaslistoilla ole tarpeeksi nuoria naisia. Nuoret naiset eivät näin ollen tule valituiksi eikä asioihin sitäkään kautta tule muutoksia. Myös asennemuutosta kaivataan, sillä sen nähdään olevan avain tasa-arvon edistämiseksi. Kiintiösäädöksen ei nähdä tuovan ratkaisua tasa-arvon edistämiseen, sillä tasa-arvotyön ajatellaan olevan laajempaa kuin pelkän kiintiösäädöksen noudattamista.

Osa valtuutetuista viittasi yleiseen tasa-arvon parantamiseen ja erityisesti palkkaeroihin: "[...] *Tasa-arvon edistäminen voisi lähteä aluksi esimerkiksi naisten ja miesten palkkaerojen vähentämisestä, samasta työstä sama palkka sukupuolesta riippumatta.*" (n, 3), "*Palkkaus, koulutus tehtävään, ikä, työsuhteen kesto.*" (n, 1) ja "*Miehiltä lasketaan palkka samalle tasolle naisten kans.*" (m, 8)

Samasta työmäärästä tai työtehtävästä toivotaan maksettavan saman verran palkkaa. Valtuutetut eivät kuitenkaan puhu naisten palkkojen nostamisesta, mutta yksi valtuutettu mainitsee kylläkin miesten palkkojen *laskemista* samalle tasolle naisten palkkojen kanssa. Kommentin sävystä päätellen lienee kuitenkin kyseessä huumorihenkinen toteamus, vaikka kommentti ei esimerkiksi hymiöitä sisälläkään. Saari (2006, 115) mainitsee, että juuri valtavirtaistamista ajatellen olisi tärkeää vääristyneiden valtarakenteiden olemassaolon tunnustaminen ja niiden tunnistaminen arjessa. Hänen mukaansa tämä askel on vaikeasti otettavista, mistä kertoo se, että naisen euro on Suomessa edelleen keskimäärin 80 senttiä. Tämän tunnistavat myös Rovaniemen kaupunginvaltuutetut kommentteissaan. Ensin olisi tunnustettava, ettei palkkaepätasa-arvo johdu ainoastaan yksittäisten naisten huonoista valinnoista tai tilastojen harhasta, ennen kuin asialle voitaisiin jotain tehdä (Saari 2006, 116).

Tasa-arvon edistämisenkin yhteydessä nostetaan esiin pätevyys. Valtuutettu painottaa, että tehtävät on jaettava pätevyiden perusteella, ei sukupuolen: "*Sama palkka samasta työstä. Jos on pätevyyttä ja henkilö on muuten hyvä, tehtäviä sen mukaan, ei pelkän sukupuolen perusteella.*" (m, 6). Yhtäältä tämä kommentti voi sisältää kiintiökritiikkiä, jolloin pelätään epäpätevän kiintiönaisen etusijalle asettamista. Toisaalta kommentti voi viitata siihen, ettei vaativia tehtäviä pitäisi antaa automaattisesti miehille, koska oletetaan tai ajatellaan miesten hoitavan ne paremmin. Toisin sanoen nainen voi olla miestä pätevämpi.

Yhden naisvaltuutetun kommentista huokuu hivenen toivottomuuden ja luovuttamisen sävyjä: *”Eiköhän se olisi jo tehty jos tietäisin vastauksen.”* (n, 2). Tästä herääkin kysymys, halutaanko Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa? Jääkö tasa-arvotyö pelkäksi muodolliseksi kiintiösäädöksen noudattamiseksi, vai onko se asia, johon oikeasti halutaan panostaa?

Naiset näyttävät olevan varsin vaikeassa asemassa, kun ajatellaan sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä. Yhtäältä naisten yrityksiin vaikuttaa asemaansa suhtaudutaan turhana feministisenä kuumien aaltojen kuohuntana, toisaalta naisia syyllistetään siitä, etteivät he itse tee asioiden parantamiseksi tarpeeksi. Tasa-arvon edistämistä ei hahmoteta yhteisenä tehtävänä, joka olisi kaikkien valtuutettujen vastuulla. Tasa-arvotyö myös hahmotetaan erillisenä kuntapolitiikasta ikään kuin se ei voisi olla osa sen normaaleja käytäntöjä.

Yhteenveto

Suurissa kunnissa naisilla on vaikeuksia tulla valituiksi valtuustoihin. Juuri sen vuoksi selvityksessä haluttiin syventyä siihen, kuinka yhdistyneessä Rovaniemessä toteutuu sukupuolten välinen tasa-arvo päätöksentekokoelimissä. Lisäksi haluttiin tietää, kuinka tärkeänä rovaniemeläiset kunnanvaltuutetut sukupuolten välistä tasa-arvoa pitävät. Kysymyksenasettelun pohjan muodostivat tasa-arvolaki, yhdenvertaisuuslaki ja julkishallintoa koskevat säädökset. Selvitystä varten kerättiin kolmenlaista aineistoa, joiden kautta asiaa lähestyttiin: Rovaniemen kaupungin internetsivujen päätöksenteko-osiot, Uusi Rovaniemi-lehdessä 17.9.2008 julkaistu vuoden 2008 kunnallisvaalien ehdokaslista ja rovaniemeläisille kunnanvaltuutetuille lähetettyjen sähköpostikyselyjen vastaukset.

Rovaniemen kaupungissa oli tehty tasa-arvoselvitys vuonna 2004. Tasa-arvosuunnitelma oli tehty Rovaniemellä vuonna 2006. Rovaniemen kaupungin päätöksentekokoelimillä oli tasa-arvosuunnitelma ja nimetty tasa-arvotyöryhmän vetäjä. Niistä vain ei löytynyt mainintaa Rovaniemen kaupungin internetsivujen päätöksenteko-osioista, mutta ne ovat saatavilla kaupungin intranetjärjestelmässä.

Ylintä päätösvaltaa Rovaniemellä käyttää kaupunginvaltuusto. Naisia kaupunginvaltuustossa oli vain 35 %. Rovaniemen kaupunginhallituksen 17 jäsenestä naisia oli 7. Kaupungin ylin

johto muodostui kaupunginjohtajasta sekä kahdesta apulaiskaupunginjohtajasta. He kaikki olivat miehiä. Kiintiölaki toteutui Rovaniemellä, mutta useimmiten naisten määrä lauta- ja johtokunnissa jäi pienimmän lain edellyttämän määrän mukaiseksi. Miesenemmistöisiä lauta- ja johtokuntia oli kuusi. Näissä oli miehiä sekä jäsenenä että varajäsenenä enemmän kuin naisia. Naisenemmistöisiä lauta- ja johtokuntia oli neljä. Kunnallisvaalien ehdokaslistoilla nais ehdokkaita oli 41 % kaikista ehdokkaista. Tämä noudattaa yleistä valtakunnallista linjaa nais ehdokkuuksien määriä tarkasteltaessa.

Aineiston pohjalta voidaan todeta, ettei tasa-arvon edistämisen merkitystä Rovaniemen kunnanvaltuutettujen parissa tunnustettu. Myös laajempi perustietämys tasa-arvon edistämisestä puuttui. Sukupuolten välisen tasa-arvon ja tasa-arvotyön nähtiin toteutuvan, kun noudatetaan kiintiösäädöstä. Tasa-arvotyö hahmotettiin erillisenä kuntapolitiikasta, eikä sitä nähty sen luonnollisena osana tai normaalina käytäntönä. Tasa-arvon edistämistä ei pidetty yhteisenä tehtävänä, joka olisi kaikkien kunnanvaltuutettujen vastuulla. Tasa-arvon edistämiseksi nähtiin tarvittavan naisten välistä yhteistyötä, joka ulottuisi puoluerajojen yli. Tasa-arvon edistäminen nähtiin näennäisenä ja tuotiin esille, että käytännössä valtaa pitävät käsissään kokeneet ja iäkkäät miesvaltuutetut. Vastaajien joukossa oli kuitenkin myös niitä valtuutettuja, jotka kokivat tasa-arvon toteutuvan eikä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi näin ollen tarvitse tehdä mitään.

Kokemuksissa tuotiin esille, kuinka nuori aikuisuus aiheutti haasteita naisille. Nuoreen naiseen ei koettu suhtauduttavan vakavasti, vaan hänen pätevyytensä saatetaan kyseenalaistaa esimerkiksi työttömyydenä.

Perinteiset poliittisen toiminnan jäsentämisen mallit ovat käyneet viime vuosina riittämättömiksi. Niin nais- kuin miespolitiikotkin ovat joutuneet luomaan uusia tapoja selviytymiselle. Kunnalliselle päätöksenteolle on ominaista hierarkkisuus. Valtuusto-, hallitus-, ja lautakuntiin pohjautuva järjestelmä on ollut useimmiten toimiva, mutta moniportainen ja kokonaisuutta sektoreihin pilkkova järjestelmä on tuottanut samaan aikaan niin sanottua organisoitua vastuuttomuutta. Paikallispolitiikan on siten verkostoiduttava kuntayhteisön todellisuuteen. (Majoinen & Hänninen-Salmelin 1998, 20.)

Vaikuttaminen paikallispolitiikassa on tyypillisesti prosessuaalista ja varsinainen päätöksenteko on vain osa vaikuttamisen ketjua. Todelliseksi vaikuttajaksi voidaan kutsua sitä, joka

kykenee nostamaan esiin tärkeän ongelman tai asian ja saa sen työstettyä jatkovalmisteluun. Nykyaikaisen vaikuttajan onkin kyettävä tunnistamaan heikkoja signaaleja (uusia ongelmia ja todellisia tarpeita sekä vaatimuksia) sekä oivaltamaan tulevaisuuden mahdollisuuksia. Tärkeänä pidetään myös sitä, että selkeytetään oman kunnan toiminta-ajatukset, arvot ja tahdot, päämäärät, tavoitteet sekä rakenteet vastaamaan tätä todellisuutta. (Majoinen & Hänninen-Salmelin 1998, 21.)

Hilkka Pietilä (2002, 237) on todennut: ”Tämän päivän maailmassa tarvittaisiin keinoja, joiden avulla voitaisiin tehdä näkyväksi ja tiedostaa se, että suuressa osassa yhteiskuntaa ja kulttuuria miehisillä arvoilla ja prioriteeteilla on edelleen ylivalta.” Tämän toteamuksen voisi varmaan ulottaa selvityksen kohteena olevaan Rovaniemen kunnallispolitiikkaankin. Pietilä (2002, 237) pohtii edelleen, millaista olisi muutoksen politiikka, joka edistäisi nais- ja mies-tietoisuuden heräämistä, vaatisi sukupuolivaikutusten arvioimista niin budjetoinnissa kuin politiikassakin sekä muussa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tämä saa edelleen pohtimaan, millaista olisi kunnallispolitiikka Rovaniemellä, jos asioita mietittäisiin kyseisistä näkökulmista käsin.

Toimenpide-ehdotuksia

Rovaniemen kunnanvaltuutetuille voitaisiin järjestää koulutusta tasa-arvon edistämisestä sekä sen merkityksestä kunnallisessa päätöksenteossa. Syvempi perehtyneisyys olisi tärkeää, sillä tietämättömyys tasa-arvon edistämisen keinoista voi heijastua aluekehitykseen.

Tasa-arvon peruskirja

Euroopan kuntajärjestöt ovat laatineet Eurooppalaisen peruskirjan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta alue- ja paikallishallinnossa. Peruskirjan hyväksymällä kunnat ja maakunnat voivat vahvistaa sitoutumistaan tasa-arvon edistämiseen toiminnassaan ja omalla alueellaan. Euroopan kuntien ja alueiden järjestö (CEMR eli Council for European Municipalities and Regions) ohjaa ja huolehtii peruskirjan hyväksymiseen, toteutukseen ja seurantaan liittyvää työtä Euroopan tasolla. Tasa-arvon peruskirja on vapaaehtoinen. (<http://www.tasa-arvovaalit.fi/tasa-arvotietoa/peruskirja/aloitepohja>)

Euroopan laajuisesti peruskirja on hyväksytty yli 700 alueella ja kunnassa. Suomessa peruskirja on hyväksytty Helsingissä, Kuopiossa, Turussa, Uudenmaan liitossa ja Vantaalla. Tasa-arvon peruskirja käsittelee tasa-arvoa laaja-alaisesti, mutta keskittyy myös tiettyihin tasa-arvoartikloihin, joita ovat: ” naisten ja miesten tasa-arvo on perusoikeus, naisten ja miesten tasa-arvon varmistaminen edellyttää moninkertaisen syrjinnän ja heikomman aseman käsittelemistä, naisten ja miesten tasapuolinen osallistuminen päätöksentekoon on demokraattisen yhteiskunnan edellytys, sukupuoleen perustuvien stereotyyppien poistaminen on olennaista naisten ja miesten tasa-arvon saavuttamisessa, naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen edellyttää tasa-arvonäkökohtien ottamista mukaan paikallis- ja aluehallinnon kaikissa toiminnoissa, naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseen tarvitaan asianmukaisesti resursoituja toimintasuunnitelmia.” (<http://www.tasa-arvovaalit.fi/tasa-arvotieto/tasa-arvon-peruskirja>)

Peruskirjan hankkiminen voisi olla toteuttamiskelpoinen ehdotus, sillä sen avulla kunta pystyisi seuraamaan tasa-arvon edistymistä ja arvioimaan tuloksia. Peruskirja antaisi kunnalle konkreettisia toimenpiteitä tasa-arvon edistämiseksi ja se auttaisi kuntaa myös toteuttamaan tasa-arvolakiin sisällytettyjä velvoitteita. Samalla tasa-arvon peruskirjan hyväksyminen vahvistaisi demokratiaa ja edistäisi hyvää hallintoa. Työryhmien muodostamiseen tasa-arvon peruskirjasta voisi olla apua. (<http://www.tasa-arvovaalit.fi/tasa-arvotieto/tasa-arvon-peruskirja>)

Valtavirtaistaminen ja suvaus

Toisena toimintaehdotuksena voitaisiin pitää tavoitteellisempaa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista. Kuten aiemmin todettiin, Suomi on allekirjoittaessaan YK:n Pekingin toimintaohjelman (1995) ja liittyttyään Euroopan unioniin sitoutunut sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen. Valtavirtaistaminen on siis velvoite. Aiemmin tätä kutsuttiin läpäisyperiaatteeksi. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen tarkoittaa kaikkien toimenpiteiden ja päätösten arviointia siten, että niiden välilliset ja välittömät vaikutukset naisiin ja miehiin saadaan selville. Valtavirtaistaminen olisi yksi keino edistää tasa-arvoa aktiivisesti. (Onwen 2004; Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2008–2011, 14; Holli ym. 2008, 75, 76.)

Valtavirtaistamisen kantavana ajatuksena on, että kaikilla tulisi olla kaikilla elämänalueilla yhtäläiset mahdollisuudet, velvollisuudet ja oikeudet. Päämääränä ei ole ihmisten muuttami-

nen samanlaisiksi. Eroavaisuudet toki otetaan huomioon, mutta ne eivät saisi johtaa epätasa-arvoiseen sosiaaliseen asemaan ja kohteluun. Tarkoituksena on murtaa sukupuolineutraalit, sukupuolisokeat toimintakulttuurit ja menettelytavat. Edellytyksenä on hallintoprosessien ja hallintokulttuurin muutos. Se edellyttää myös uusien yhteistyösuhteiden ja kuulemistahojen mukaan ottamista. Valtavirtaistaminen täydentää, muttei korvaa, tasa-arvopolitiikkaa ja erillisiä tasa-arvo-organisaatioita. (Onwen 2004.)

Onwen (2004) mainitsee esimerkkinä valtavirtaistamisen soveltamista valtionhallinnossa seuraavasti: ”1) sukupuolivaikutusten arviointi lainsäädännön valmistelussa 2) tasa-arvon edistäminen hankkeissa, kuten erilaisten ohjelmien valmistelussa 3) tasa-arvon edistäminen henkilöstöpolitiikassa 4) ministeriöiden hallinnonalojen virastojen ja laitosten tulohajauksessa 5) talousarvioiden valmistelussa. Valtavirtaistamisen menetelmänä toimii sukupuolivaikutusten arviointi (suvaus). Sukupuolisokeutta murretaan siten, että sukupuolten tasa-arvo pyrkimys sisältyisi kaikkiin hallinnollisiin ja poliittisiin tekemisiin kaikissa vaiheissa.

Silja Hakulinen (2005) on kirjoittanut valtavirtaistamisen käytännön kokemuksista kunnalishallinnossa. Kauniaisten kaupungissa perustettiin vuonna 2003 työryhmä, joka ryhtyi selvittämään kaupungin toiminnan ja talousarvion sukupuolivaikutuksia. Selvitys annettiin kaupunginvaltuustolle 2004 ja kaupunginjohtajan johtoryhmä samoihin aikoihin päätti, että kaupungin sivistystoimi jatkaisi sukupuolivaikutusten arvioinnin kokeiluryhmänä. Kokeiluryhmän keskeisenä saavutuksena pidettiin ”suva-ajatusmaailman” omaksumista ja tietoisuuden lisäämistä. Tulevaisuuden haasteena pidetään suvaus-ajattelun juurruttamista (tai lanseeraamista) julkishallintoon. Tämä esimerkki voisi toimia rohkaisuna Rovaniemellekin suvauksen kokeiluun tai jatkuvaan toteuttamiseen.

Konkreetteja työmenetelmiä

Liisa Horelli (2004, 9) esittelee työmenetelmiä, joita voi käyttää valtavirtaistamiseen. Hän esittää, että kontekstin tai ympäröivän tilanteen analyysissä voidaan käyttää esimerkiksi SWOT- ja SWAP-analyyssejä naisten ja miesten näkökulmasta. SWOT-analyysissä kartoitetaan vahvuudet (Strengths), heikkoudet (Weaknesses), mahdollisuudet (Opportunities) ja uhat (Threats). SWAP-analyysissä saadaan tietoa naisten ja miesten menestystekijöistä (Successes), heikkouksista (Weaknesses), tavoitteista (Aims) ja ongelmista (Problems).

Tasa-arvon edistämiseksi voidaan käyttää myös 3R-menetelmää. Menetelmän 3R:ää merkitsevät Representaatiota, Resursseja ja Realiaa. Ensimmäinen R eli representaatio merkitsee naisten ja miesten määrällistä edustusta lautakuntien toiminnoissa. Toinen R eli resurssit koostuvat rahasta, ajasta ja tilasta. Tuolloin selvitetään resurssien jakautumista miehille ja naisille esimerkiksi sukupuolen mukaan eriytettyjen tilastojen keräämisellä. Kolmas R viittaa Realiaan, jonka tarkoituksena on kuvata niitä normeja ja arvoja, jotka näkyvät paikallisten viranomaisten muodostamissa hallinnon rakenteissa ja palveluissa. Tällä menetelmällä voidaan kartoittaa naisten ja miesten edustusta paikallisten organisaatioiden eri toiminnoissa ja eri asemissa. Menetelmän avulla voidaan pohtia myös sitä, miksi kunnan (tai alueen) toiminnot ja tuotteet ovat sellaisia, kuin ovat. Huomiota kiinnitetään siihen, kuka saa mitä ja missä olosuhteissa. (Horelli 2004, 10.)

Horelli (2004, 11) toteaa, että analyysin apuna voidaan käyttää myös toimija-analyysilomaketta, jossa listataan ohjelma/hanke, päivämäärä, nimi, toimija, intressit, vaikutusmahdollisuudet ja kysytään onko aiemmin oltu tekemisissä kyseisen tahon kanssa (miksi ja miten).

Visiot ohjaavat tavoitteenasettelua, joten visioiden hahmottaminen molempien sukupuolten näkökulmasta käsin on tärkeää. On pohdittava, kuinka voidaan sovittaa hyvinvointia ja oikeudenmukaisuutta korostavat tasa-arvotavoitteet sekä kilpailukykyä ja tehokkuutta peräänkuultavat aluepoliittiset tavoitteet. Tähän apua löytyy monenlaisista luovien menetelmien visiointityökaluista. (Horelli 2004, 11.)

Projektien, hankkeiden ja ohjelmien arvioinnissa apuna voidaan käyttää niin sanottua tasa-arvoseulaa. Sen avulla voidaan aukaista esimerkiksi ohjelman tai hankkeen sisällön teoreettinen lähestymistapa ja tasa-arvon luonne. Ohjelman tai hankkeen toimenpiteet analysoidaan sen mukaan, kuinka ne asettuvat tasa-arvopainotteisiin, sukupuolineutraaleihin tai nais- tai miesystävällisiin toimenpidekokonaisuuksiin. Päätteeksi lasketaan yhteen erityyppisten toimenpiteiden lukumäärä ja rahoitusosuudet. Näin toimimalla voidaan määritellä eri toimintalinjojen ja ohjelman luonne. EU:n ohjeiden mukaan on aina syytä ottaa sukupuoliherkkä lähestymistapa, kun kyse on ihmisistä. Eli toisin sanoen, sukupuolineutraalien projektien ohje on virheellinen. (Horelli 2004, 12.)

Tasa-arvosuunnittelun tehostaminen

Kolmantena toimenpide-ehdotuksena voitaisiin pitää tavoitteellisempaa ja tehokkaampaa tasa-arvosuunnittelua. Rovaniemen kaupungilla on tasa-arvosuunnitelma ja tasa-arvotyöryhmä sekä nimetty tasa-arvotyöryhmän vetäjä. Niitä ei kuitenkaan ole julkisesti esillä Rovaniemen kaupungin internetsivuilla. Niiden selkeämpi esille laittaminen auttaisi myös päätöksenteoelimiä tehokkaampaan tasa-arvosuunnitteluun.

Tasa-arvosuunnittelua on kahdenlaista: henkilöstöpoliittisia ja toiminnallisia. Ensimmäisessä mallissa puretaan organisaation sisäisissä rakenteissa olevia syrjiviä elementtejä ja edistetään tasa-arvoa organisaatiokulttuuria ja henkilöstöpoliittisia keinoja käyttämällä. Tavoitteina ovat oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen henkilöstön (ja työntekijöiden) kohtelu sekä tasa-arvoinen johtaminen. Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman kohteena ovat organisaation toiminnan asiakkaisiin ja yhteiskuntaan kohdistuvat vaikutukset. Tavoitteena on organisaation toiminnan kehittäminen tasapuolisesti naisten ja miesten tarpeita vastaavaksi. Tähän pyritään toiminnan vaikutuksia arvioimalla erikseen naisten ja miesten kohdalla, ottamalla huomioon molemmat sukupuolet asiakaskunnassa ja estämällä syrjintää. Ajatuksellisesti toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma on lähellä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen periaatetta. (Holli 2002, 168–170.)

Tasa-arvosuunnitelmien tekeminen tai valtavirtaistamisen omaksuminen kuntapolitiikkaan ei siis olisi mitenkään erityisen vaikeaa tai monimutkaista. Holli ym. (2007, 75) ihmettelevät, miksi kunnissa silti jätetään tasa-arvosuunnitelmat tekemättä, kun niitä yleensä pidetään hyödyllisenä keinoina toteuttaa kuntaorganisaatioiden tasa-arvotilannetta.

Tulevaisuudessa saattaa ainakin kunnan johtamiseen tulla muutoksia. Kuntajohtamista on Suomessa pohdittu kuntajohtamiseen liittyvässä tilaisuudessa Helsingissä. Hallinto- ja kunta-ministeri Mari Kiviniemi on kannustanut kokeilemaan suurimmissa kunnissa pormestarimallia. Pormestarimallia on kuitenkin kritisoitu ja sen pelätään vievän kuntapolitiikkaa henkilöidympään ja keskitetympään suuntaan. Lisäksi pelätään virkamiesten roolin muuttumista pormestarin asiamiehiksi ja demokraattisen moniäänisyyden heikkenemistä. Pormestarimallin sijaan on ehdotettu, että kunnanjohtajien roolia voitaisiin suunnata toimitusjohtajamallin mukaiseksi. (Helsingin Sanomat 23.9.2008). Asiaa ei ole mietitty siltä kannalta, miten pormesta-

rimalli tai toimitusjohtajamalli vaikuttaisi naisten asemaan ja rooliin kuntapolitiikassa vai vaikuttaisiko se lainkaan.

Kirjallisuus

Aaltio, Elina 2008: Suurten ikäluokkien miehet pärjäävät kuntavaaleissa. *Tasa-arvo* 3, 6-7.

Arvio, Seppo 2008: Valionrannan projekti etenee. Oulakka. Ounasvaaran latu ry:n jäsentiedote 3, 15.

Cameron, Deborah 1996: Sukupuoli ja kieli. *Feminismi ja kielentutkimus*. Vastapaino, Tampere 1996.

Heikkilä, Irmeli 2008: Sukupuolisokeus työyhteisöissä. Teoksessa Ahola, Aino-Maija, Alho, Paula, Heikkilä, Irmeli, Kallioniemi Arja & Merenheimo Petra (toim.): *Veni, vidi, turbavi*. Tasa-arvorata alueella, työyhteisöissä ja yrittäjyydessä. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi, 37–63.

Holli, Anne Maria, Luhtakallio, Eeva & Raevaara, Eeva 2007: *Sukupuolten valta/kunta*. Poliittikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa. Vastapaino, Tampere.

Holli, Anne Maria, Luhtakallio Eeva & Raevaara Eeva 2003: *Maailman huonoin laki? Kunnallispolitiikka, kiintiöt ja vastarinta*. Naistutkimus *Kvinnoforskning* 4, 4-19.

Holli, Anne Maria 2002: *Suomalaisen tasa-arvopolitiikan haasteet*. Teoksessa Holli, Anne Maria, Saarikoski, Terhi & Sana, Elina (toim.): *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Dark Oy, Vantaa 2002, 12–30.

Horelli, Liisa 2004: *Valtavirtaistamisen työkaluja rakennepolitiikassa*. Teoksessa *Tasa-arvosta lisäarvoa alueiden hyvinvointiin -työkirja*. ArtPrint Oy, Kokkola 2004, 9-14.

Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät 2008: *Pussauskoppiin? Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien yhtenäistämisestä*. Naistutkimus *Kvinnoforskning* 2, 6-20.

Julkunen, Raija 1994: *Suomalainen sukupuolisota?* Teoksessa Heinämaa, Sara & Näre, Sari (toim.) *Pahan tyttäret*. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta. Gaudeamus, Tampere 1994.

Kuusipalo, Jaana 2006: *Nainen poliitikkona ja poliitikko naisena*. Poliitiikan sukupuolittuminen Suomessa. Teoksessa Moring, Anna (toim.) *Sukupuolen politiikka*. Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu, 26–34.

Lavikka, Riitta 2004: *Sukupuolineutraalius ja sukupuolistavat käytännöt tasa-arvon kehittämishankkeen näkökulmasta*. Teoksessa Eriksson, Päivi et al. (toim.) *Sukupuoli ja organisaatiot liikkeessä? Gender and organisations in flux?* Yliopistopaino, Helsinki, 42–54.

Majoinen, Kaija & Hänninen-Salmelin, Eva 1998: Naiset paikallispolitiikassa. Näkökulmia naisiin politiikan prosessin kehittäjinä, vetäjinä ja arjen johtajina. Kuntaliiton painatuskeskus, Helsinki.

Mustakallio, Sinikka 2007: Tasa-arvosuunnittelu avaa silmät. Naisuutiset Kvinnonytt 1, 8-9.

Naskali, Päivi 2004: Eihän meillä ole mitään ongelmia. Henkilökunnan ja opiskelijoiden kokemuksiä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Lapin yliopistossa. Lapin yliopiston hallinnon julkaisuja 43. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.

Pietilä, Hilkka 2002: Onko tasa-arvosta muutoksen välineeksi? Tasa-arvopolitiikasta naisten vaikutusvallan vahvistamiseen. Teoksessa Holli, Anne Maria, Saarikoski, Terhi & Sana, Elina (toim.). Tasa-arvopolitiikan haasteet. Dark Oy, Vantaa, 221–239.

Rovaniemen kunnallisvaaliehdokkaat 2008: Uusi Rovaniemi 17.9, 12–13.

Rytkönen, Pekka 2008: Ounasvaaran suojelu on vihreän politiikan kulmakivi. Lapin kansa 20.8, 3.

Saari, Milja 2006: Yksijalkainen tuoli – sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta Suomessa. Teoksessa Moring, Anna (toim.) Sukupuolen politiikka. Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa. Otava, Keuruu, 109–117.

Suoninen, Annikki 2003: Puntit tasan? Naiset ja miehet päätöksentekoaikana Jyväskylän kaupungin organisaatioissa. LIBRA.

Vehviläinen, Marja 2004: Kuinka tutkia sukupuolta ja valtaa organisaatioissa? Teoksessa Eriksson, Päivi et al. (toim.) Sukupuoli ja organisaatiot liikkeessä? Gender and organisations in flux? Yliopistopaino, Helsinki, 7-16.

Virkkala, Seija & Carpenter, Pirkko 2000. Kehitystä naisten ehdoin. Devote-projekti ja naisten paikallinen toiminta. Työministeriö, Employment –julkaisut No 15.

Internetlähteet

Hakulinen, Silja 2005: Käytännön kokemuksia suvauksesta kunnallishallinnossa. <http://www.minna.fi/minna/artikkelit/suvahakulinen.html>. Minna, valtakunnallinen naistutkimus- ja tasa-arvoportaali, luettu 11.9.2008.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2008–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:21. Sosiaali- ja terveysministeriö, Yliopistopaino, Helsinki. Pdf-versio: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2008/07/hu1216290184078/passthru.pdf>, luettu 4.9.2008

Hellsten, Villiina 2005–2007: Vaalit ja naisten aktiivisuus. Naisten täydet poliittiset oikeudet 100 vuotta. <http://www.aanioikeus.fi/vaalitilastot/aktiivisuus.htm>, luettu 1.10.2008

Hellsten, Villiina 2006: Naiset ehdokkaiden ja äänestäjinä. Hyvinvointikatsaus 1, 15–20. Pdf-versio: http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2006_1_hellsten.pdf, luettu 4.9.2008

Helsingin Sanomat. Kuntapäättäjät arvostelivat pormestarimallia. <http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Kuntap%C3%A4%C3%A4tt%C3%A4j%C3%A4t+arvostelivat+pormestarimallia/1135239664220>, luettu 24.9.2008.

Henkilökohtainen tiedonanto. Rovaniemen kaupungin kirjaamon sähköpostitse välittämä henkilökohtainen tiedonanto Martti Anttilalta, luettu 22.9.2008.

Henkilökohtainen tiedonanto. Reino Kilpelän kanssa käyty puhelinkeskustelu 16.10.2008.

Kunnallisvaaleissa 2008 yhteensä 38 509 ehdokasta. Tilastokeskus 30.9.2008. http://tilastokeskus.fi/til/kvaa/2008/01/kvaa_2008_01_2008-09-30_tie_001_fi.html, luettu 1.10.2008.

Lehti, Anu-Elina 2008: Naisten valtuustopaikat tiukassa suurkunnissa. Helsingin Sanomat 4.2. <http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Naisten+valtuustopaikat+tiukassa+suurkunnissa/1135233805563>, luettu 19.9.2008

Mönttinen, Matti 2005: Yksi Rovaniemi. Kunta 25.5. <http://www.kuntalehti.fi/default.asp?sa=59212&sc=3125>, luettu 29.9.2008

Ollaan ihmisiksi. Periaatteet tasavertaisuuden ja hyvän kohtelun turvaamiseksi Rovaniemen kaupungin työpaikoilla. Kh 18.12.2006, 611 §, liite 3. Saatu Rovaniemen kaupungin intranet-järjestelmästä sähköpostilla, luettu 16.10.2008

Onwen, Hanna 2004: Valtavirtaistaminen tasa-arvon edistämisen työvälineenä. <http://www.minna.fi/minna/artikkelit/valtvirtonwen.html>. Minna, valtakunnallinen naistutkimus- ja tasa-arvoportaali, luettu 4.9.2008

Pikkala, Sari 2003: Tasa-arvotietoa kunnalliseen päätöksentekoon. Indikaattorihankkeen taustatraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:12. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki 2003. Pdf-versio: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2003/11/hu1068037305344/passthru.pdf>, luettu 4.9.2008

Rovaniemen kaupunki. Internet sivut: <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=14930>, <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=18375>, <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=18376>, <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=18377>, <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=18379>, <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=18381>, <http://www.rovaniemi.fi/?deptid=18717>, <http://www.rovaniemi.fi/?deptid=18949>, <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=19016>, <http://www.rovaniemi.fi/?Deptid=19565>, luettu 2.9.2008, 3.9.2008, 12.9.2006 ja 9.10.2008

Rovaniemen kaupunki. Tasa-arvoselvitys 2004, Liite 1, Saatu Rovaniemen kaupungin intranetistä sähköpostilla, luettu 16.10.2008.

Saari, Milja 2002: Mitä sukupuoli-vaikutusten arviointi on? Pdf-versio:
<http://www.eurofem.net/valtavirtaan/suva.pdf>, luettu 17.9.2008

Sisäasiainministeriö 2005. Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen maalaiskunnan yhdistymisen voimaan 1.1.2006.

<http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/PFBBD/1E937FB58889F580C225701A002DB18B?opendocument>, luettu 29.9.2008.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Tavaroiden tai palvelujen tarjoajien syrjivään menettelyyn halutaan puuttua. Tiedote 263/2008 (2.10.2008).

<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/16340/index.htx>, luettu 3.10.2008.

Tasa-arvolaki. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (8.8.1986/609), <http://www.tasa-arvo.fi/Resource.phx/tasa-arvo/tasa-arvovaltuutettu/tasa-arvolaki.htx>, luettu 2.9.2008

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. <http://www.tasa-arvovaalit.fi/>, luettu 2.9.2008

Tasa-arvon peruskirja. Aloitteopohja. <http://www.tasa-arvovaalit.fi/tasa-arvotietoa/peruskirja/aloitteopohja>, luettu 3.9.2008

Tasa-arvon peruskirja. <http://www.tasa-arvovaalit.fi/tasa-arvotietoa/tasa-arvon-peruskirja>, luettu 3.9.2008

Viljanmaa, Toni 2008: Naisehdokkaat ovat kortilla kunnallisvaaleissa. Aamulehti 9.9. <http://www.aamulehti.fi/uutiset/kotimaa/104074.shtml>, luettu 1.10.2008.

Yle.fi: http://www.yle.fi/vaalit2008/tulospalvelu/kunnat/uusi_valtuusto_kno698.html, luettu 27.10.2008

LIITE 1: Rovaniemen kaupunginvaltuutetuille lähetetty sähköpostikysely

Hyvää päivää!

Työskentelen Lapin yliopiston Naistutkimusyksikössä harjoittelijana ja tehtävänäni on selvittää sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista Rovaniemen kaupungin hallinnossa. Selvityksessä tarkastellaan naisten ja miesten osuuksia kaupungin eri päätöksentekoelementeissä sekä poliittisten toimijoiden tasa-arvoa koskevia näkemyksiä. Myös yksittäisten valtuutettujen näkemykset ovat tärkeitä. Siksi lähestynkin nyt Teitä muutamalla kysymyksellä, jotka valottavat käsitystänne sukupuolten välisen tasa-arvon tärkeydestä ja toteutumisesta Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa.

Pyydän ottamaan huomioon, että sähköpostitse vastattaessa vastaajan nimi tulee näkyviin. Anonymiteetti turvataan kuitenkin siten, että vastausosa tulostetaan ilman vastaajan nimeä, minkä jälkeen sähköpostiviestit tuhotaan. Vastauksia käsitellään täysin luottamuksellisesti, mutta halutessanne voitte lähettää vastaukset kirjeitse alla olevaan osoitteeseen.

Seuraavassa on kolme kysymystä, joihin vastaaminen vie vain muutaman minuutin.

Vastaajan taustatiedot: Sukupuoleni on _____ Edustan _____ puoluetta.

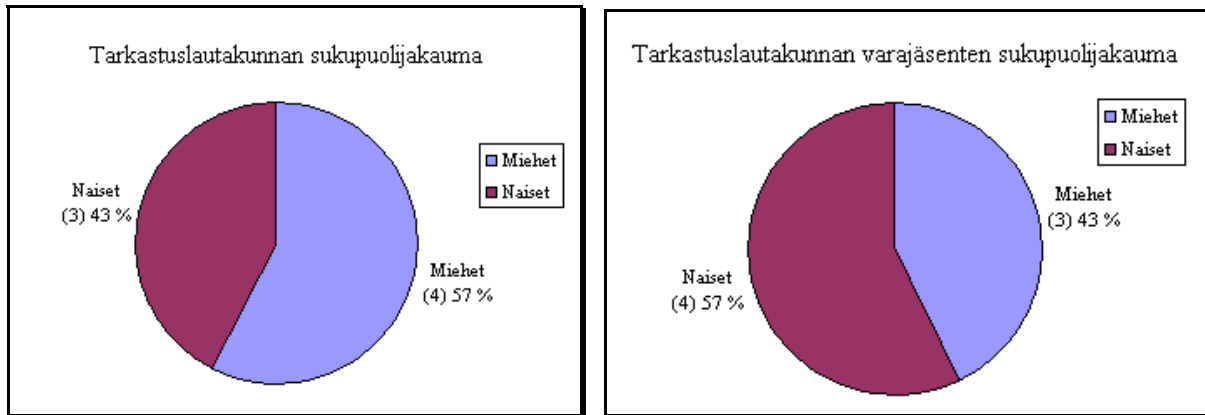
- 1) Miten sukupuolten välinen tasa-arvo mielestänne toteutuu Rovaniemen kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa?
- 2) Pidetäänkö Teidän kokemuksenne mukaan sukupuolten välistä tasa-arvoa tärkeänä kysymyksenä kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa?
- 3) Tasa-arvolaki edellyttää viranomaisia edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Miten haluaisitte tasa-arvoa edistettävän Rovaniemen kaupungissa?

Pyydän Teitä ystävällisesti vastaamaan maanantaihin 22.9.2008 mennessä.

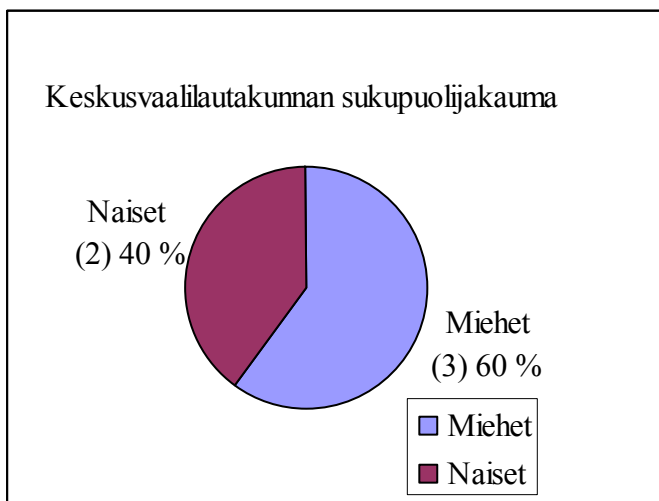
Sari Ketola
Lapin yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Naistutkimusyksikkö
PL 122
96101 ROVANIEMI

Sähköposti: sari.ketola@ulapland.fi
Puhelin: 016-341 2411

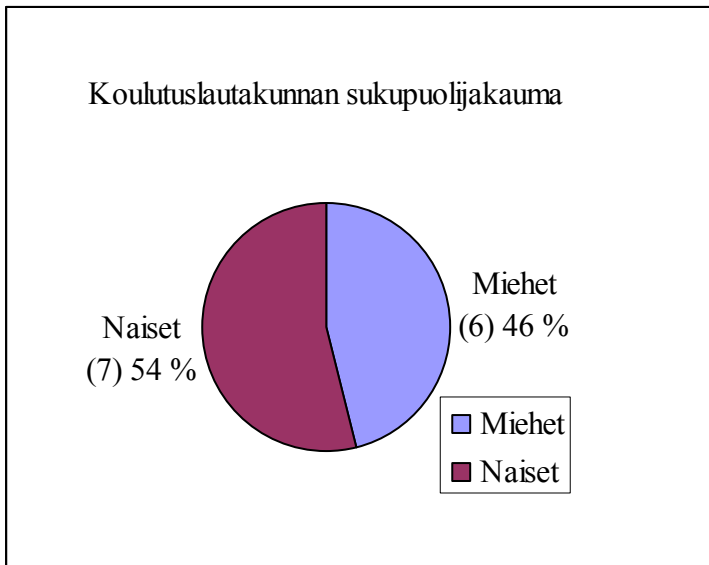
LIITE 2: Kuviot Rovaniemen kaupungin lauta- ja johtokuntien sukupuolijakaumista

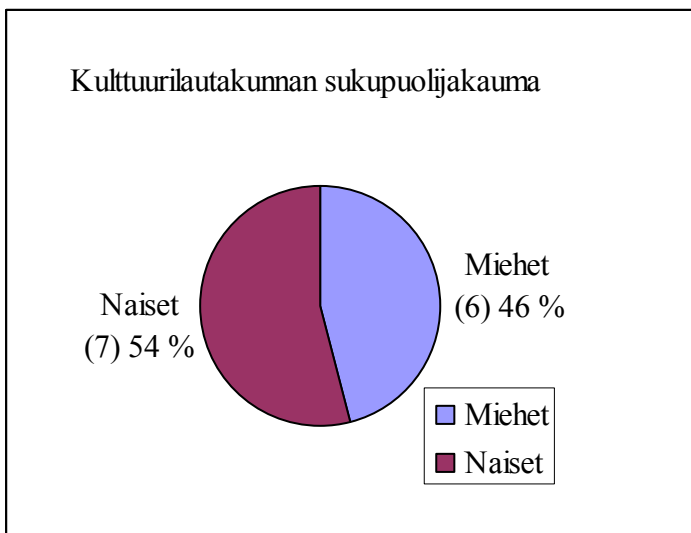
Kuviot 17. ja 18. Tarkastuslautakunnan jäsenten ja Tarkastuslautakunnan varajäsenten sukupuolijakauma.

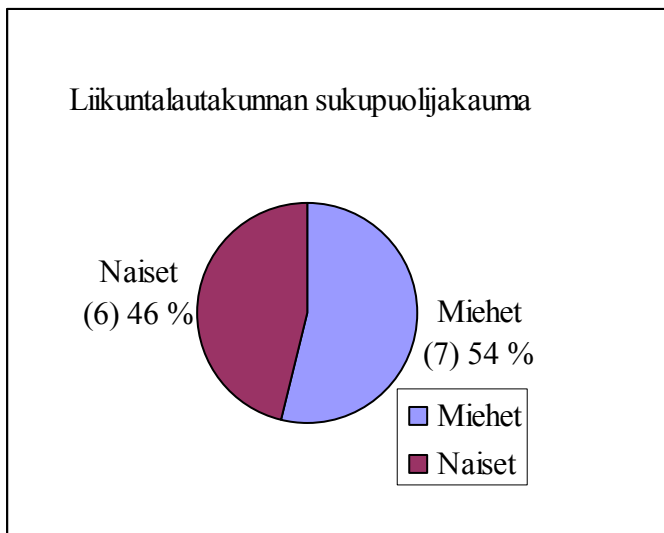
Kuvio 19. Keskusvaalilautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

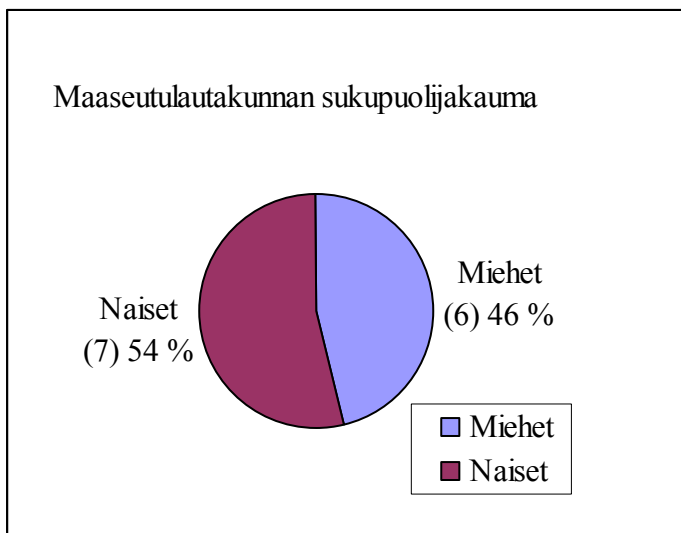
Kuvio 20. Koulutuslautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

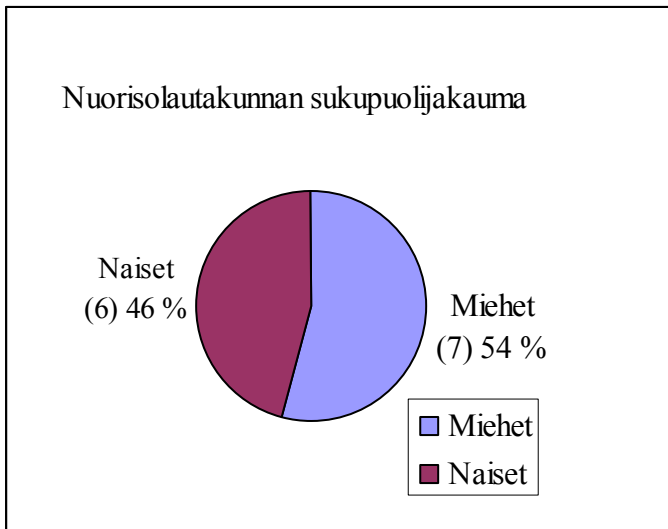
Kuvio 21. Kulttuurilautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

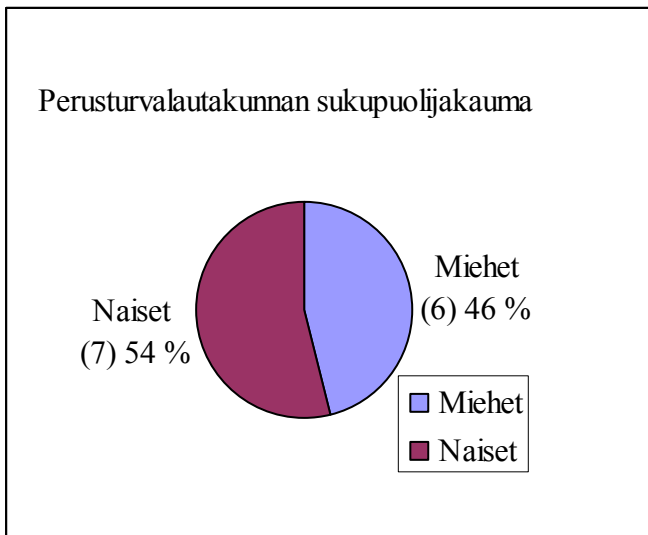
Kuvio 22. Liikuntalautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

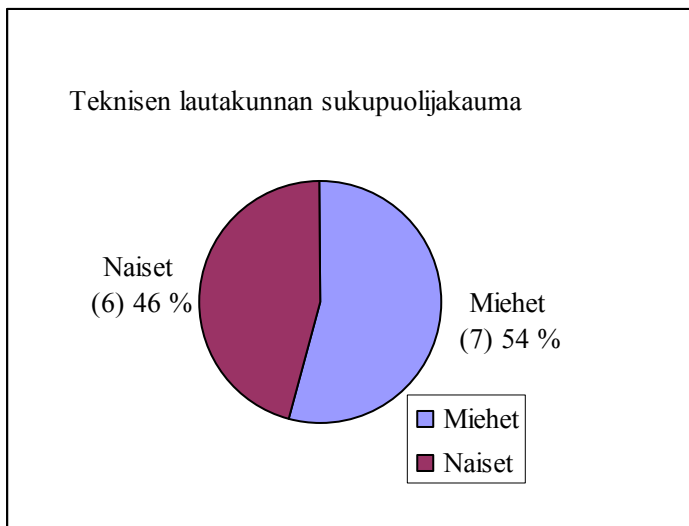
Kuvio 23. Maaseutulautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

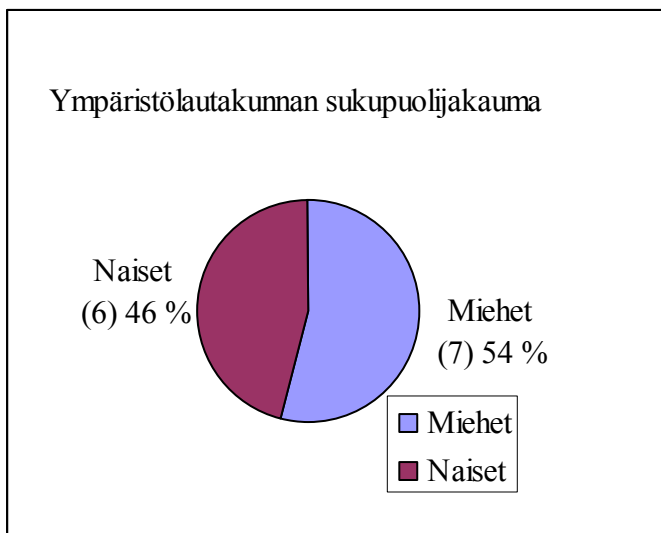
Kuvio 24. Nuorisolautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

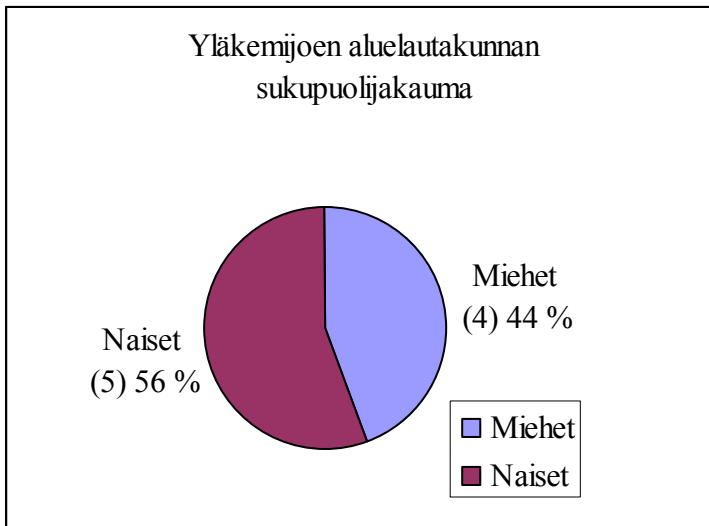
Kuvio 25. Perusturvalautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

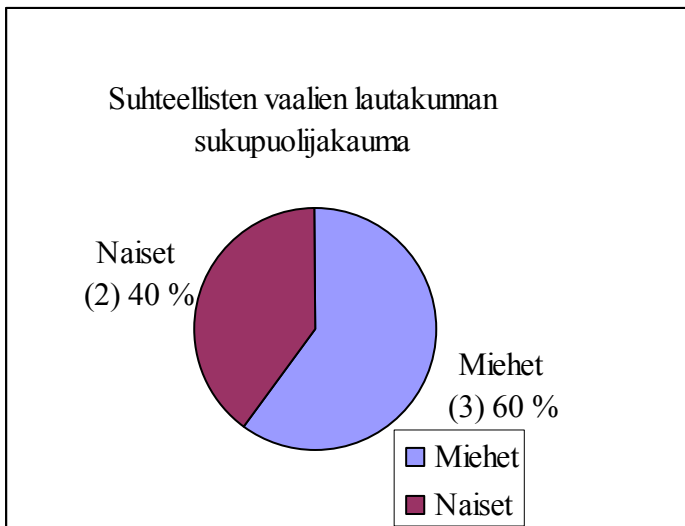
Kuvio 26. Teknisen lautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

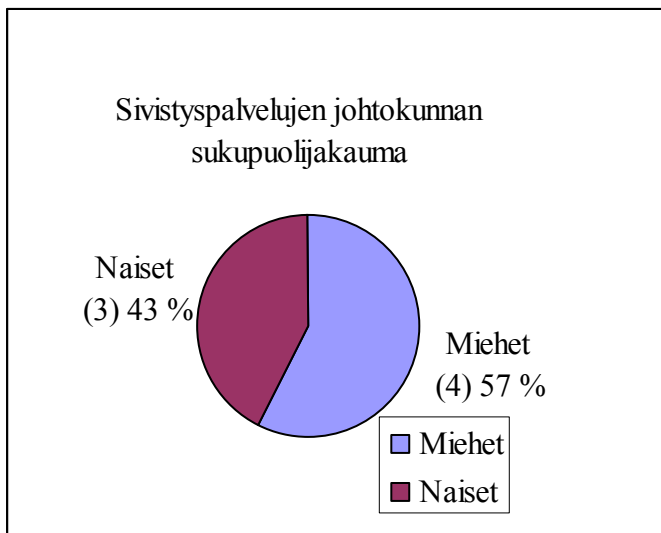
Kuvio 27. Ympäristölautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

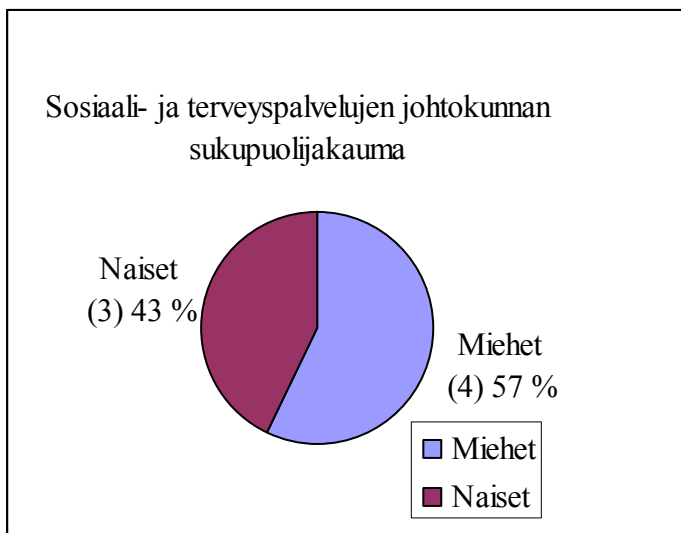
Kuvio 28. Yläkemijoen aluelautakunnan jäsenten sukupuolijakauma

Kuvio 29. Suhteellisten vaalien lautakunnan jäsenten sukupuolijakauma.

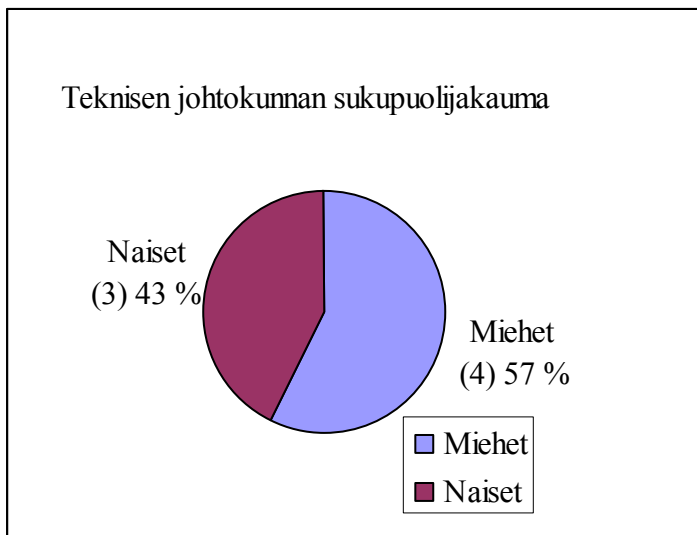

Kuvio 30. Sivistyspalveluiden johtokunnan jäsenten sukupuolijakauma.

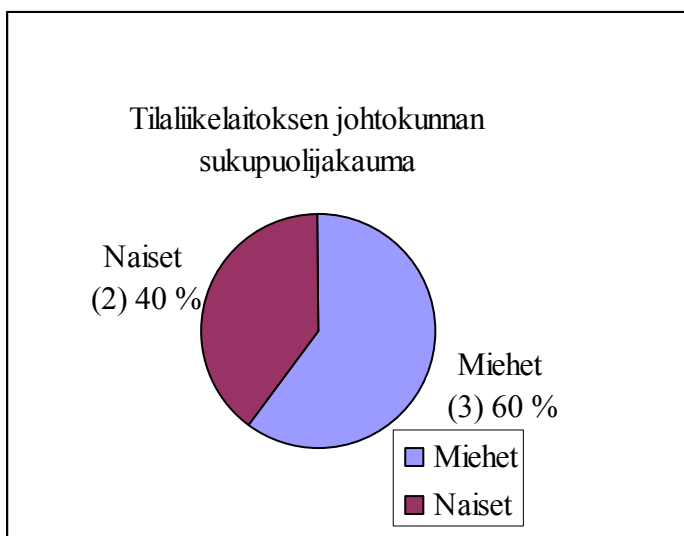

Kuvio 31. Sosiaali- ja terveystieteiden johtokunnan jäsenten sukupuolijakauma.

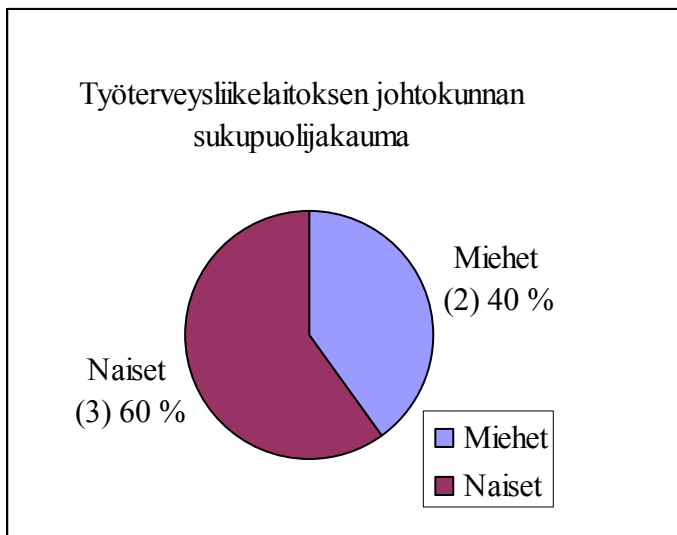

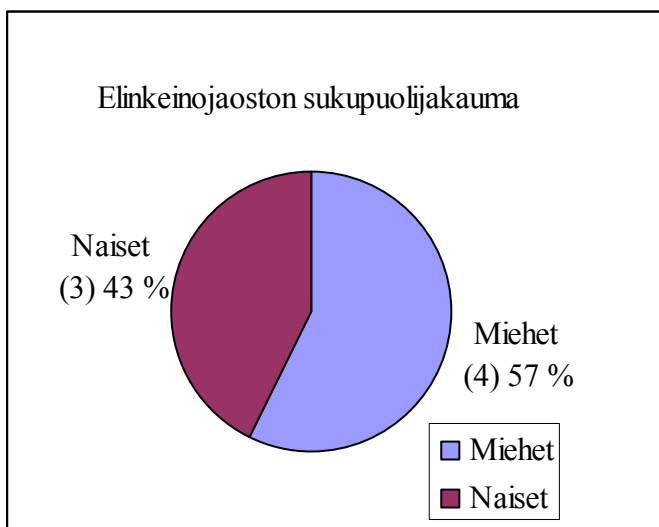
Kuvio 32. Teknisen johtokunnan jäsenten sukupuolijakauma.

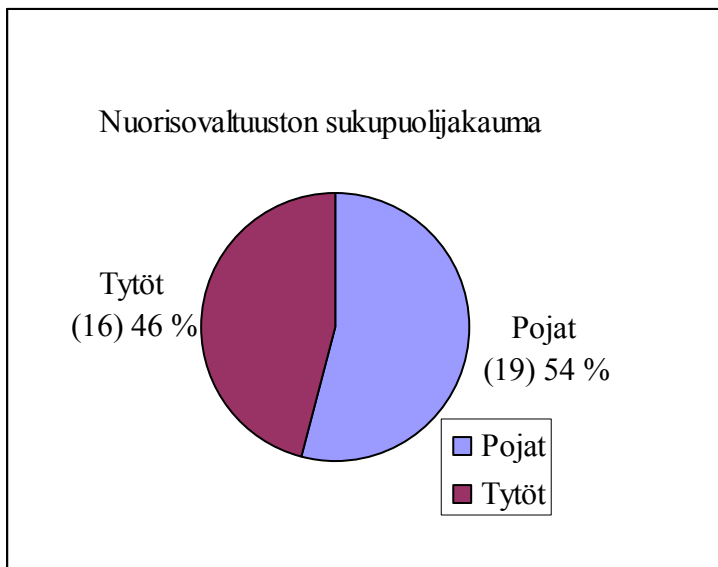
Kuvio 33. Tilaliikelaitoksen johtokunnan jäsenten sukupuolijakauma.

Kuvio 34. Työterveysliikelaitoksen johtokunnan jäsenten sukupuolijakauma.

Kuvio 35. Elinkeinojaoston jäsenten sukupuolijakauma.

Kuvio 36. Nuorisovaltuuston jäsenten sukupuolijakauma.